

B.

*Søren Kierkegaards forslægt
på Astrupgaard*

JENS ANDERSEN ASTRUP

Født ca. 1646, død 1723.

Der er foretaget meget indgående og omfattende arkivstudier for at få afgjort, hvor ovenstående mand stammer fra; bevisførelsen er flere gange gennemprøvet, og resultatet er altid blevet det samme, nemlig at Jens Andersen, altid kaldet Jens Astrup, må være født i Videbæk som søn af Anders Christensen, som der er fortalt om i forrige afsnit.

Af skattemandtallene fremgår det, at dennes mange sønner var ret betydelige handelsmænd, som blev boende i hjemegnen. Dette kom også til at passe på Jens Astrup. Som fribondesøn kan man næppe tænke sig, at han ønskede at blive hovbonde; han har uden tvivl valgt sig en gård, hvortil der ikke var knyttet noget hovarbejde, således at han, som sine dygtige brødre, kunne fortsætte som handelsmand og fribonde.

Nu viser det sig, at omtrent ved den tid, 1683, Jens Andersen flyttede hjemmefra, dukker der en ny mand op på den ret nær beliggende Astrupgaard i FASTER sogn, som også hed Jens Andersen,¹⁰ og særlig i betragtning af, at nævnte gård var fri for hoveri, og at manden også var handelsmand og på samme alder som Jens Andersen fra Videbæk, kan man ikke væge sig for den tanke, at de to mænd må være en og samme person.

Tidspunktet, samme navn og alder, begge handelsmænd, hvoraf der kun var ganske få på egnen, og den korte afstand mellem Videbæk og Astrup, alt dette tilsammen taler et tydeligt sprog i den rigtige retning.

Men heldigvis kan vi komme sagen endnu nærmere. Hvis vi kunne føre bevis for, at Jens Andersen i Astrup og hans formodede broder, den rige handelsmand Christen Andersen i Paarup i Assing sogn, har kendt hinanden og har haft noget med hinanden at gøre, skønt de boede et par mil fra hinanden med moser og heder og ufremkommelige veje imellem, så ville vi komme endnu nogle vigtige skridt frem, og det kan vi.

Det er uden tvivl den ældre broder, som har givet Jens Andersen anvisning på Astrup. Han kendte gården, men også dens ejer, fru Sofie Rostrup, enke efter Christen Lange til Dejbjerglund.

Hun havde flere gange været i pengeforlegenhed og var blevet støttet med lån af Christen Andersen. Netop dette gør det sandsynligt, at det er ham, der har hjulpet Jens Andersen til Astrupgaard.

Nogle år senere, den 24. marts 1689, foretager samme Christen Andersen en handling, som næppe er tilfældig, men som må betragtes som et smukt, broderligt hensyn til Jens Astrup, idet han på nævnte tidspunkt låner fru Sofie Rostrup til Dejbjerglund 120 rdlr. med pant i broderens gård i Astrup; derved sker der det sjældne og overraskende, at Christen Andersen på en måde bliver sin broders husbonde og herskab.¹¹

At Christen Andersen havde et godt øje til Astrupgaard, er tydeligt nok, thi omkring 1700 får han det ordnet således med fru Sofie Rostrup, at hans søn, Anders Christensen, får fæste på den del af Astrup, som hidtil havde været beboet af fremmede, således at hele gården fra denne tid af har været på samme slægts hænder til omkring 1800 og er det til dels endnu.

Fra nu af blev der livlig forbindelse mellem de to slægtsgårde i Paarup og i Astrup.

Jens Astrup var efterhånden bleven en holden mand med penge på rente. Denne kendsgerning spiller også hjælpende ind i vor undersøgelse. Bonden gemte helst sine penge i strømpeskafter eller på kistebunden og ville meget nødtigt skilles ved dem, og blev de

endelig sat ud på rente, skete det kun til folk, man havde urokkelig tillid til, og som i regelen boede på egnen.

Derfor bliver vi meget forundret ved at høre, hvor den forsigtige fribonde havde anbragt sin ret store med dygtighed og sparsommelighed sammensparede formue. Vel hos en af egnens ansete mænd? Nej, men hos en fynsk godsejer på Bogensegaard på Fyn ved navn Frederik von Reeder,¹² en mand, som beboerne i Faster sogn næppe har kendt. Det lyder ganske besynderligt.

Der kan næppe være nogen anden rimelig forklaring end denne, at nævnte godsejer eller herremand ejede lidt bondegods her på egnen, nemlig i Vorgod, Snebjerg og Assing sogne, og i sidstnævnte sogn ejede han også den gård i Paarup, som beboedes af vor meget omtalte handelsmand, Christen Andersen. Vi har det indtryk, at denne stod i et venskabeligt forhold til den velbårne Frederik von Reeder, og at han var hans betroede tilsynsmand ved nævnte gårde.

Da det er hos denne herremand, Christen Andersen har anbragt sin formue eller dele deraf, så ligger det meget nær at antage, at han har rådet sin broder i Astrup til også at betro sine penge til ham.

Så vidt vi ved, havde godsejeren ingen gårde i Faster eller i Borris sogne, så det må være igennem broderen, Jens Astrup har fået forbindelse med den fynske herremand.

Men allerede 1683 havde Christen Andersen lånt godsejeren 160 rdlr. mod at få fuld pant i sin iboende gård, hvorved hans stilling næsten blev som en selvejers. Det var altså på en tilsvarende måde, at han forbedrede broderens stilling på Astrupgaard, så denne blev ganske uafhængig af sit herskab og forblev en fri mand, så længe pantet bestod.

Vi har dog gemt det mest afgørende bevis til sidst, og da det angår Christen Andersens søn, Anders Christensen, der lige havde overtaget den ene part af Astrupgaard, må vi tilbage til ham. Han blev altid kaldt Anders Astrup og havde mindst 4 børn.

Fadderskabet ved disse børns dåb stadfæster udmærket det slægtskabsforhold, som vi hævder, der er mellem Christen Andersen i Paarup og Jens Andersen i Astrup.

Ved det første barns dåb er der, så vidt det kan ses, kun slægtinge til stede, nemlig 4—5 af faderens søskende. Som den første

mandlige fadder nævnes Jens Astrup. Ved det andet barns dåb nævnes Jens Astrup igen som første fadder, og en datter af ham står også fadder.

Ved det tredie barns dåb nævnes Jens Astrups kone som bæremoder og hendes søn som fadder. Og ved det sidste barns dåb nævnes Jens Astrups søn Morten som fadder.

Af indførslerne i kirkebogen ser vi, at Jens Andersen og hans familie er stærkere repræsenterede ved dåbsfesterne end den øvrige familie, skønt de fleste boede der i nærheden.

Ved hjælp af et gammelt dokument fra 1730, som rækker tilbage til før 1713, ser vi, at der i lang tid har været forbindelse mellem Jens Andersen i Astrup og Mads Andersen i Videbæk, og at de to mænd og deres familier har haft udmærket kendskab til hinanden. Dette er yderligere en stadfæstelse på, at de må være brødre. Dokumentet fortæller os om en proces, der har været mellem to af Jens Astrups sønner, nemlig Povl Jensen i Skærbæk i Nr. Vium og Niels Jensen i Astrup, på den ene side og Mads Andersen og hans søn Anders Madsen på den anden side. Da Mads Andersen døde 1713, må striden være begyndt senest dette år, og da Jens Astrup først døde 1723, har han igennem adskillige år været vidne til den lange familiefejde.

Striden begyndte med, at **Povl Jensen i Skærbæk** købte 3 lispund tålg af **Anders Madsen** og gav ham 2 mark i fæste derfor. To gange drog han til **Videbæk** for at hente talgen, men hvad grunden nu end kunne være, nægtede Anders Madsen at udlevere den, og da han kom tredie gang i samme ærinde, kunne han hverken få talg eller sine fæstepenge, 2 mark, tilbage.

Ved samme tid, dog snarest lidt før, havde Mads Videbæk, som han til daglig blev kaldt, en dag været ude på handelen, og på hjemvejen tog han ind hos Povl Jensen i Skærbæk, hvor han overnattede. Under opholdet her havde han af denne købt 13 kander honning og en stud, og da han dagen efter kørte hjem til Videbæk med det, han havde købt, fulgte Povl Jensen med. Ankomsten til hjemmet blev studen og honningen bragt i hus, og Anders Madsen tog en »Vol« og tog mål på honningen imod både Povl Jensens og Mads Videbæks vilje. Derefter »slog Anders Madsen Honningen hen til det Sted, hvor han ville bevare den. Saa forlangte han af Povl Jensen, at han skulde gaa med ham, at de sam-

men kunde maale Kedlen med Vand efter Maalet, som Honningen havde fyldt i Kedlen. Saa kom Anders Madsen ind med Kedlen og en sort Gryde og sagde, at der kun var 10 Kander.« De blev da enige om, at de 3 kander, der var for lidt, skulle erstattes med 2 kalveskind og 4 skilling i penge.

Det må være disse handeler, der oprindeligt har været årsag til processen, som udbrød 1730, 13. februar.

For flere år tilbage var Anders Madsen bleven Niels Jensen i Astrup 4 rdlr. 4 mark skyldig, hvilke penge han havde afleveret til Povl Jensen og bedt ham om at betale dem til Niels Jensen, hvad han da også lovede; men endnu flere år efter resterede han 2 sletdaler i, at hele pågældende sum var betalt.

Da Niels Jensen i Astrup flere gange forgæves havde rykket ham, henvendte han sig til Anders Madsen og anmodede denne om at betale de 2 sletdaler, hvad han dog ikke ville. Derimod lod han Povl Jensen i Skærbæk stævne for retten for at få ham dømt til at betale pengene til Niels Jensen i Astrup.

Til sidst kom de to parter dog til forlig, som lød således:

»De omtvistede 10 Mark skal først hver af Parterne betale Halvparten af og begge give 1 Rdlr. til Omkostning, som og Anders Madsen straks er klargjort til og betale til Povl Jensen sin Part af Pengene og lovede og tilstod saa Povl Jensen at betale de Penge til sin Broder Niels Jensen Astrup i FASTER Sogn, nemlig 7 Sletdaler og 2 Mark, som han paa sin Broders Vegne havde annammet af ermeldte Anders Madsen og lovede saa Povl Jensen at holde Anders Madsen fri og kravesløs for sin Broder Niels Astrup for samme Penge uden Skade i ringeste Maade, paa hvilken Maade Sagen blev afhandlet og bilagt, saa de til Dato intet var hinanden skyldig i ringeste Maader, hvilke de i Rettens og i de 8 Stokmænds Paahør blev afhandlet og derpaa gav hverandre Hænder og var venlig og vel forligt i alle Maader.«

Efter alt hvad vi nu har fremlagt til gunst for Jens Andersen i Videbæk, tør vi med sikkerhed hævde, at han er identisk med den Jens Andersen, som i så mange år kom til at bo på Astrup.

Til sidst må vi heller ikke glemme, hvad der i denne forbindelse er yderst vigtigt, nemlig at vi under vor undersøgelse intet, absolut intet har fundet, som kunne tyde på, at Astrup-manden kunne være kommet andet steds fra.

På en skatteliste fra 1691 kaldes Jens Astrup for »Jens Andersen paa Astrup«, det lød til noget, men Astrup var da også en meget betydelig bondegård, en af de største i Vestjylland. Den var ansat i hartkorn til 24 tdr. 4 skpr. $\frac{1}{4}$ alb., altså 2 skpr. højere end Fastergaard i FASTER sogn.¹³

Astrup ejedes da af fru Sofie Rostrup til Dejbjerglund, og som vi har hørt, var hun enke efter Christen Lange til Dejbjerglund. Det er ikke helt klart, om Jens Astrup var forpagter eller fæster af sin halve gård i Astrup, men forøvrigt har vi flere eksempler på, at bønder godt kunne forpagte større bøndergårde, f. eks. St. Skindbjerg i Dejbjerg sogn og en af Holmegaardene i Ulfborg sogn. For Astrups vedkommende er der ikke tale om noget fæstebrev, men om en kontrakt, som er oprettet mellem ejeren og Jens Astrup. Af kontrakten, som er fra 24. marts 1689, altså ca. 6 år efter, at denne sidste var kommet til Astrup, fremgår det, at forpagteren eller fæsteren i stedet for »Skyld og Landgilde, Ægt og Arbejde«, som er fæstebondens almindelige afgifter, skal svare en vis bestemt samlet pengesum, hvis størrelse vi desværre ikke kender.¹⁴

Jens Astrup har dog næppe været forpagter. Derimod har han været fribonde hele sit liv, og som sådan var han fritaget for bondens tungeste byrde, nemlig hoveriet på herregården.

Astrup var nok en god gård, men den havde dog været alt for højt beskattet, hvad vi kan skønne af landgildematriklen af 1664, som vi nævnte før. Jens Astrup har sikkert mange gange følt sig forurettet, når han skulle betale de store afgifter på gården. Det var så grelt, at enhver kunne se det; man skulle vente, at gårde med det samme landgilde skulle svare lige store afgifter, men det var langt fra tilfældet. Derfor vakte matriklen af 1664 megen forbitrelse og modstand og blev allerede 1688 afløst af en ny, ifølge hvilken ejendommene blev takseret og vurderet efter jordens kvalitet og godhed. Al brugsjord blev opmålt og delt i klasser efter dens beskaffenhed. Denne ny vurdering var langt retfærdigere end den første og blev til stor fordel for Astrupgaard, idet dens hartkorn blev nedsat til omtrent det halve, nemlig til 13 tdr. 1 sk. 1 fdk., hvad jo var en mægtig forbedring.

Man fristes til at tro, at der foruden rent saglige grunde også har været forskellige andre kræfter i gang for at få denne kraftige

nedsættelse gennemført. Landmåleren og vurderingsmændene har måske været stærkere optaget af bondens interesser end af herremandens.

Det er et stort tab for slægtsforskningen her i Bølling herred, at de gamle tingbøger og justitsprotokoller før 1728 er gået til grunde. Derved er de bedste kilder, bortset fra kirkebøger og skifteprotokoller, gået tabt for slægtsstudium. Det betyder, at det er uhyre vanskeligt at finde oplysninger om gamle bondeslægter, som levede før den tid.

Vi er midlertid så heldige at have fundet flere interessante dokumenter fra Bølling herredsting vedrørende Jens Astrup i FASTER, men det skyldes, at pågældende retssager også har været ført på Hammerum herredsting og er indført i tingbøgerne der.

Rundt omkring i landet, også her i Vestjylland, lå der øde gårde, som var nedbrændt under den sidste svenskekrig eller også lagt øde ved almindelig ildsvåde eller ved forsømmelser af husenes vedligeholdelse, eller forladt af deres ejere eller fæstere og derfor nu ifølge loven var hjemfalden til kronen.

Sådan en øde gård var Kelstrup i FASTER sogn. Den havde længe ligget i ruiner. En dag i forsommeren kom der en skrivelse fra Bølling herredsting til Jens Astrup og Niels Lauridsen i FASTERlund med anmodning om at foretage et syn over Kelstrups agre og enge. Da det var færdigt, lød det således:

»Anno 1692 den 18. Juni, var vi underskrevne Niels Lauridsen i FASTERlund og Jens Andersen i Astrup, som var tilkaldt af Retten den øde Gaard ved Navn Kielstrup i FASTER Sogn dens Agre og Enge at syne, eftersom Mikkell Christensen i Handerup os paaviste. Først saa vi Agermarken at være ubesaaet, og en stor Del med Lyng overgroet, syntes ikke at kunne græsse uden halvtredsindstyve Faar. Dens Græsning kan agtes for to Mark og otte Skilling.

Ved Gaardsstedet fandtes noget Forte at være heget, kan give saa ungefær (omtrent) et Læs Hø, kan agtes for en Mark, otte Skilling. Nok ved Bølling Aa fire Engskifter, kan give saa ungefær fire Læs Enghø. Nok paa Aannum Enge Damso fire Engskifter, hvoraf en stor Del er ganske forraadnet af Vand, giver saa omtrent fem Læs Hø, om det for Vand bjerges kan. Nok ved Albæk et lidet Stykke Engskifte, kan give saa omtrent et Læs Hø. Hvert Læs ondt Giæsthø kan agtes for to Mark danske. Summa overalt er fire Rigsdaler.

At saa udi Sandhed befunden er, bekender vi med vores egne Hænder og Mærker.¹⁵

Til Vitterlighed:
J. Nielsen FASTERkier.
N. L. L.«

Jens Andersen, egen Haand.
Mikkell Christensen, egen Haand.

Underskriften viser, at dokumentet er ført i pennen af Jens Andersen; skriften er god og tydelig.

Aaret efter, 1693, den 17. oktober,¹⁶ møder vi igen Jens Andersen på Bølling herredsting, hvor han i forening med herredsfogden, skriveren og en anden mand fra herredet udstedte et tingsvidne i anledning af, at de gåsdalsmænds ret til fædrift i Troldhede blev bestridt. Jens Astrup har sandsynligvis kendt disse mænd, da deres gårde lå forholdsvis nær ved Astrupgaard, og de pågældende lokaliteter har han kendt ud og ind, og han har også vidst god besked med deres fædrift.

Da Jens Astrup var med til at udstede tingsvidnet, medtager vi et uddrag deraf:

»Jens Jensen Sæby i Kongensholm, Herredsfoged udi Bølling Herred, Jens Andersen i Astrup, Hans Nielsen i Gammel Hanning og Christen Pedersen i Dejbjerg Kirkegaard, Skrivers, gjør vitterligt, at Aar efter Christi Fødsel, 1693, Tirsdag den 17. Octbr. paa forskrevne Herredsting fremkom for Retten paa højædle og velbaarne Fru Sofie Rostrup til Dejbjerglund hendes Vegne, velagtbare Laurs Jepsen i Dalager, som lovlig begærede og fik et fuldkomment Tingsvidne af 8 lovfaste Dannemænd, som var forskrevne Jens Andersen i Astrup, Hans Nielsen i Gammel Hanning og de øvrige, som vidnede, at de saa og hørte, at Christen Hansen i Dahl fremkom for Retten og paa sin velb. Principals og Hr. Forvalter Schultz's Vegne formente, at der ikke i Dag burde udstedes noget Tingsvidne i denne Sag, førend andre Vidner, som Hr. Forvalteren tilforn haver ladet føre til Hammerum Herredsting, faar derfor lovlig Kald og Varsel, som det sig bør.«

Det lykkedes dog ikke Christen Hansen på Lundenæs's vegne at forhindre tingsvidnet i at blive udstedt den dag.

»Derefter fremstod der for Retten Mads Justesen paa Bøllingbjerg, som vidnede, at omtrent for 40 Aar siden var han hjemme hos sine Forældre, der da boede i Gaasdal, og i den Tid, de boede der, havde og de andre Gaasdalsmænd deres fri Drift med deres Kvæg over Gaasdals Aaen i Troldhede baade norden og sønden Skovvejen øster paa saa langt, som de vilde, ulast og ukæret. Iligemaade er ham bevidst, at de Gaasdalsmænd siden haver haft lige Fædrift i forskrevne Troldhede. Nok fremkom for Retten Jens Hansen fra Sædding, som vandt, at for 27 Aar siden kom han fra Gaasdal og havde da boet der i 16 Aar, og da drev hans Hyrder med Kvæg over forskrevne Troldhede baade sønden og norden forskrevne Skovvej, hvor han vilde i Heden ulast og ukæret..., og siden haver de Gaasdalsmænd i lige Maade deres Fædrift i forskrevne Troldhede til nu ulast og ukæret.

Endnu fremstod Mads Pedersen i Debelmose, som i lige Maade vidnede, at hans salige Fader boede i forskrevne Gaasdal for noget over 40 Aar siden udi

16 Aar, før Jens Hansen kom dertil, og da i den Tid vogtede han hans Faders Kvæg i forskrevne Troldhede norden og sønden Skovvejen til Skovmose, og deromkring i Heden, og ikke han vidste, at nogen klagede derpaa i nogen Maade. Saavel og er ham bevidst, at de Gaasdalsmænd haver siden haft deres Fædrift i Troldhede indtil nu upaaklaget, det han vidste.«

Da disse vidnespersoner med mange flere aflagde ed på, at gåsdalsmændene altid »ulast og ukæret« havde haft fædrift i Troldhede, er det næppe senere lykkedes nogen at fratage dem denne ret.

At Jens Astrup var udtaget til i forening med herredsfogden, skriveren og en anden mand at udstede førnævnte tingsvidne, viser os, at han har været en anset mand, ikke alene i sognet, men også i herredet, og at han har været hjemmevant på tinget og kendt dets funktioner. Denne begyndelse kunne undertiden for en interesseret tingmand blive starten til at optræde i »Dommers Sted«, og måske senere til fogedstillingen.

Bønderne har altid måttet bære tunge skatter. Vi skal her nævne nogle af dem: Kvæg- og kopskatten, familie- og folkeskatten, kobberskatten, kornskatter, kvæg- og ildstedsskatter, rentepenge-skatter, krigsstyrskatter, fortificationsskatter m. fl., men de tre sidstnævnte var almindelige bønder dog fritaget for.

Da Jens Astrup ikke alene var en almindelig bonde, men også handelsmand, måtte han betale de fleste af ovennævnte skatter og måske flere til, men så har han vel til gengæld også følt det som en ære at være hævet over den jævne bonde. Vi skal nærmere om-tale de to sidstnævnte skatter, som altså var beregnet for folk uden for bondestanden. Den ene var fortificationsskatten fra 1691.¹⁷ Vi har taget et uddrag af denne skatteliste, for så vidt den angår Hammerum herred og nogle sogne i Bølling herred; men hele skattekredsen omfatter Lundenæs og Bøvling amter. Listen har denne overskrift:

»Extracht af den indkomne Mandtal paa den allernaadigste paabudte Fortificationsskat, som Proprietærer og andre Stands-personer udi Ribe Stift er satte og taxerede for Anno 1691 og under Lundenæs og Bøvling Amter er beliggende og svarer af...«. Men denne lange skatteliste slutter af med en særlig rubrik, som har følgende overskrift: »Foruden foreskrevne befindes endnu nogle Personer, som formedelst de haver Middel og bruger nogen

Handel: udi denne allernaadigste paabuden ansatte.« Derefter nævnes skatteyderne i de forskellige sogne, som omtales herredsvi. For hele det store Hammerum herred nævnes kun 13 personer — hvoraf en hører hjemme i Timring sogn i Ulfborg herred — og der er 13 sogne i samme herred, hvor der overhovedet ingen er, der svarer denne skat. I Bølling herred er der i sognene: Vorgod, Nr. Vium, Borris og Faster kun nævnt 9 skatteydere. Det er heller ikke mange.

I Faster sogn nævnes kun Jens Andersen på Astrup. Skatten er ikke særlig stor, den beløber sig til 2 rdlr., men han er jo også endnu en yngre mand.

Foranlediget af krigen med Sverige 1711—1720 blev der udskrevet en række krigsskatter, hvoraf den såkaldte krigsstyr kun gjaldt folk udenfor den egentlige bondestand. Vi har fundet en lille skatteliste over Lundenæs og Bøvling amter, hvorpå der kun er nævnt 7 personer, skønt det af en anden liste fremgår, at der fra de to amter ialt er ansat 193 personer. De 7 skatteydere må sikkert være glemt i første omgang, men er så senere kommet til.¹⁸

Skatteyderne skulle selv skriftligt opgive deres formue m. m., og disse selvangivelser er som bilag vedlagt skattelisten.

Her følger Jens Andersens angivelse i afskrift. Den lyder således:

»Efter Naadigste paa bud herhuos frem sendes toe Rixdaler Ote skielling Den 4. Deelle af den Heelle aars Rente af Kapitalen Hundrede og tresinstifue og seex Rixdaler fiir March, som bestaar Huos welbaarnd Wendel Friderich von Reeder Richmester under Hr. Baron Brochdorps Regiment i Fyen og ey videre paa Rente hafuer og ingen Børnepenget Heller Verge Mael er saa sant hielpe mig Gud og Hans Hellig Ord.

Adstrup d. 6. Augusti 1711.¹⁹

Jens Andersen
Adstrup.«

Til sammenligning med Jens Andersens skat meddeles her skattelisten med de 7 personer:

Nr. 1. Jens Jensen Bloxgaard, Fabjerg Sogn svarer ..	5 Rdlr.
Nr. 2. Sognepræsten i Skjern Sogn	3 Mark
Nr. 3. Jens Poulsen paa Slumstrup, Sædding Sogn, paa hans Myndlings Vegne	3 »
Nr. 4. Peder Bendtsen i Ødevig, Skarrild Sogn	5 » 3 » 12 Sk.

Nr. 5. Peder Hansen, Færgemand, Gammel Sogn	5 Rdlr.	
Nr. 6. Jens Andersen Adstrup, Faster Sogn	2 »	8 Sk.
Nr. 7. Højedle og velbaarne Hr. Landmarchal von Bylov til Lundenæs	5 »	

Desværre er det kun lidt, vi ved om Jens Astrup som handelsmand. Udover hvad vi allerede har hørt, har vi egentlig kun eet dokument, som minder os om hans handelsvirksomhed, og dette dokument giver anledning til en retssag, som kom for retten den 18. september 1723.

Sagen forholder sig i korthed således: 1720 skøder Jens Poulsen Schanderup hovedgården Slumstrup til forpagter Thomas Thomsen Lund og køber straks efter Ørnhoved i Tjørring sogn ved Herning. Nævnte Thomas Lund på Slumstrup skyldte Jens Astrup i Faster sogn og flere andre personer nogle penge, som han afleverede til Jens Poulsen Scanderup i Hedegaard, der lovede at bringe dem videre til paagældende kreditorer, men det ser ud til, at der er gået lang tid, inden han fik udført sin kommission, thi Thomas Lund gør krav på at få udbetalt renter af pengebeløbet for den tid, der gik, inden kreditorerne fik deres tilgodehavende. Da Jens Poulsen ikke ville det, kom sagen for retten.

I retsakterne fandtes en fortegnelse over de pengesummer, som Jens Poulsen Schanderup havde lovet at betale for Thomas Lund, men først fik besørget efter flere års forløb. Nævnte fortegnelse, som er en kvittering for, at Jens Poulsen har fået omtalte penge af Thomas Lund til Slumstrup, lyder således: »No: 1. I Dag, den 20. Juli er mig leveret af Sr. Thomas Lund i rede Penge og at betale til Jens Astrup 8 Rdlr. 5 Mark, Anders Astrup 20 Rdlr., til Ole Fiskbæk 60 Rdlr. og er mig selv leveret i rede Penge 39 Rdlr. 1 Mark, hvilke gjør til Hobe 200 Rdlr., som jeg lover at gjøre Forsikring for, naar forlanges.

Datum Hedegaard den 20. Juli 1720. Jens Povlsen.«²⁰

Herredsskriveren må have lavet en alvorlig afskrivningsfejl på kvitteringen, som skal lyde på en samlet sum af 200 rdlr. På skrivelsen står der, at der skal betales 8 rdlr. 5 mark til Jens Astrup, men det skal nok være 80 rdlr. i stedet, thi så stemmer det hele. Disse penge, der kaldes købepenge, har Jens Astrup nok

fået til gode ved salg af kreaturer, vel i anledning af, at Thomas Lund nu var blevet ejer af Slumstrup.

Som handelsmand kom Jens Astrup meget omkring og blev kendt med mange mennesker, også med flere godsejere. Men til hans særlige omgangskreds hørte vist de mest kendte handelsslægter mellem Herning og Skjern. Vi skal her kun nævne nogle af dem. De fleste var velhavende selvejere. Der var de dygtige brødre fra Hedegaard i Assing: Jacob Boesen, som overtog gården efter faderen, og Niels Boesen, der var selvejer i Paarup. Da denne havde en meget stor kvægbesætning, har han nok ikke alene været hosekræmmer, men også studehandler. Og der var Jens Boesen, som boede snart her og snart der. Han ejede flere gårde, bl. a. Østergaard og Velhusted i Assing, Krog i Skarrild og måske flere. Hans søster, Johanne Boesen, blev gift med Christen Christensen i Olling i Assing. Da denne var ejer af nogle gårde, har han vel også været handelsmand og har måske også hørt til Jens Astrups omgangskreds.

Vi kan endnu nævne en handelsmand, som vist har hørt til Jens Astrups bedste venner, nemlig Peder Bendtsen Skonning fra Ødevig i Skarrild, som foruden denne gård også var ejer af Arrevad Mølle. Han har velsagtens været en af Herning-egnens rigeste hosekræmmere, da han ved sin død 1713 havde en formue på 1600 rdlr.²¹ Da han døde, giftede før nævnte Jens Boesen sig med hans enke. Endvidere har til omgangskredsen naturligvis også hørt hans brødre, studehandlerne fra Paarup og Videbæk og vel også svogeren fra Arnborg.

Da vi har bevaret en kort og interessant beskrivelse om Peder Bendtsens barndom og første ungdom i Skaane i Sverige, kan det uden tvivl være af interesse at høre om ham, særlig da en af hans døtre, Kirsten, blev gift ind på Astrup. Den lyder således:

»Den gunstige Læser Lykke og Salighed!²²

Anno 1691, den 5. Søndag efter Trinitatis fremkom ærlig og velagte Karl Peder Bentsen for mig uværdig Guds Ords Tjener til Qvistofte og Glumsløfs Menigheder og samtlige Sognemænd af Qvistofte Sogn begærendes et sandfærdigt Sognevidne om sin ærlige Fødsel, christelige Levned, Fremdragelse, den Stund han her i Riget og hos sine kære Forældre var, hvilken hans skikkelige Begæring vi ikke haver kunde nægte, men paa hele Sognets Vegne, vidnør og bekræfter, at Peder Bentsen, som dette viser, er barnefødt her i

Qvistofte Sogn og Volager By, der man skrev 1664, af ærlige, meget christelige og gudfrygtige Ægteforældre. Hans Fader er den ærlige, velagte og beskedelige Dannemand Bendt Nielsen. Moderen den ærlige og gudfrygtige Hustru Kirstine Olufsdatter.

Hos hvilke sine kære Forældre han har været, indtil saa længe den beklagelige og fortærende Krigslue her i Landet var optændt, af hvilken mange Huse og Byer, der iblandt hans Faders velbygte Gaard, blev afbrændt. Og i saa Maade Forældrene saavel som Børnene udi en miserabel Tilstand bragte.

Hvilken elendige Tilstand har tvunget nærværende Peder Bendtsen til at rejse fra sit fædrene Land, hvor han sig som en lydige Søn imod sine kære Forældre, en redelig og ærlig Dreng imod hver og en har skikket og forholdet, at søge sit Brød som en fremmed udi et fremmed Land, hvilken som fornemmes, han og formedelst Guds faderlige Forsyn, har fundet udi Jylland i Sdr. Felding Sogn.

Saa vil man ønske ham dermed Lykke og Velsignelse og have ham fornemmeligen sin kære Sjælesørger, den hæderlige og vellærde Mand, Hr. Jens Tuesen Brock, Sognepræst til Felding og Assing Menigheder, saavelsom og hver og en redelig Christen paa »bestesettet«, recommenderet, ej paatvivlende, han jo saalunde der viser sig imod enhver, som han har levet her for sin Gud christeligen mod sine Venner og Gelicke, ja, alle Mennesker, kærlig, sagtomodig, oprigtig og i alle Maader tjenstvillig, saa at ikke nogen med Skjæl, haver Aarsag sig over ham at besværges, at saa i Sandingen er, som forskrevet staar, vidner vi undertegnede med Navn og Bomærker. Stod underskreven saaledes.

Niels Riman, Evangelietjener til Qvistoft og Glumsløf (LS). Anders Simonson i Rye, Peder Nielsen i Volager, Povel Albr... i Ratzløse, Niclas Nielsen i Katzløse, Hans Svendsen i Qvistofte, Jens Gunersen i Volager.«

Ovenstående giver os et smukt billede af den unge mand og hans hjem.

Det har hidtil været en almindelig mening, at Søren Kierkegaards slægt paa mødrene side stammede fra Sdr. Vium eller fra Tarm-egnen og omkring 1711 bosatte sig i Stengaard i Sædding sogn. Manden hed Anders Jensen og hustruen Maren Lavridsdatter.

Det kan imidlertid ikke være rigtigt, at slægten skulle stamme fra et af de nævnte steder, thi en nærmere undersøgelse har vist, at Maren Lavridsdatter uden tvivl stammer fra Stengaard, og at Anders Jensen er kommen fra Astrup og er søn af Jens Astrup der.

Maren Lavridsdatter må da være datter af Lavrids Stengaard, der vist har boet i gården i lang tid.

Af Sædding sogns kirkebog ser vi, at 1703 stod Lavrids Stengaard fadder til et barn. 1707, 30. august, nævnes Johanne Stengaard og Karen Stengaard, og 1710, 23. februar, Niels Stengaard i kirkebogen. De må nok være Maren Lavridsdatters søskende, og 1712 blev Lavrids Stengaards hustru, Else Nielsdatter begravet, men hun er vist hans 2. hustru.

Som lige nævnt stammer derimod Anders Jensen Stengaard fra Astrup som ældste søn af Jens Andersen. Det ses af de mange faddere, der er til stede fra Astrup og Søndergaard i Sædding sogn, hver gang et af Anders Jensens 9 børn bæres til dåben. Vi ved fra anden side, at Anders Jensens moder, Karen Christensdatter var fra Søndergaard i Sædding og havde en broder, Anders Chistensen, som boede i Søndergaard, og som altid blev kaldt med gårdens navn. — Slægten i Søndergaard fra 1520 til op i 1700 var en selvejerslægt. Det er jo også den eneste forklaring på, hvorfor der altid møder så mange faddere op fra Søndergaard. Vi noterer her alle 9 dåbsindførsler, så kan enhver se, hvor fadderne kommer fra. Også Anders Søndergaards børn er til stede som faddere.

1. 1714, 28. October blev Anders Stengaard hans Datter Zidsels Hjemmedaab, som skete om Mandagen den 22. October, i Kirken confirmeret.
Hendes Fører, Peder Hedegaards Hustru, Maren Tygesdatter.
Faddere: Povl Pedersen, Jep Jensens Hustru, Apelone Lauritzdatter, Hans Lauridsen, alle fra Tarm, Apelone Pedersdatter fra Hedegaard, *Mette Jensdatter fra Astrup*.
2. 1715, 25. August blev Anders Stengaards Søn Laurids døbt.
Hans Fører var Anders Søndergaards Hustru, Bodil Holisdatter.
Faddere: *Jens Astrup af Faster*, Anders Søndergaard af Sædding, Avlskarlen paa Rækkergaard, Hans Lauridsen af Tarm, Christen Jacobsens Hustru, Karen Povlsdatter, Sædding, Apelone Pedersdatter af Hanning Hedegaard.
3. 1717, den 17. November blev døbt Anders Stengaards Søn Jens.

Hans Fører var Maren Tygesdatter af Hanning Hedegaard.

Faddere: *Jens Astrup*, Anders Søndergaard i Sædding, Hans Lauridsen af Hedegaard, Christen Jacobsens Hustru, Karen Povlsdatter i Sædding, *Inger Jensdatter af Astrup*.

4. 1720, 21. Februar blev Anders Stengaards Søn Niels døbt.
Hans Fører var Anders Søndergaards Hustru, Bødil Holisdatter.
Faddere: *Jens Astrup af Faster*, Anders Søndergaard i Sædding, Niels Clausagers Hustru, Karen Jensdatter, samme Sted, *Inger Jensdatter af Astrup*.
5. 1723, Nytaarsdag, blev Anders Stengaards Datter Karen døbt.
Hendes Fører var Maren Tygesdatter af Hedegaard.
Faddere: Peder Pedersen Møller samme Steds, Hans Lauridsen paa Slumstrup, Apelone Pedersdatter fra Slumstrup, Bodil Holisdatter i Sædding, *Inger Jensdatter af Astrup*.
6. 1725, 27. Maj blev Anders Stengaards Datter Zidsel hjemmedøbt.
Hendes Fører var Thomas Lunds Kæreste.
Faddere: Christen Andersen, Jeppe Andersen (begge fra Søndergaard), Knud Gammelgaards Hustru, Gjødens Hustru, Anne Christensdatter, Karen Andersdatter i Søndergaard.
7. 1726, 19. marts blev Anders Stengaards Datter Maren hjemmedøbt.
Hendes Fører var Thomas Lunds Hustru.
Faddere: Christen Andersen, Jeppe Andersen (begge fra Søndergaard), Gjødens Hustru, Johanne Bundgaard, Maren Andersdatter, Søndergaard.
8. 1729, 6. Marts blev Anders Stengaards Datter Zidsel døbt.
Hendes Fører var Christen Andersens Hustru (i Søndergaard).
Faddere: *Morten Astrup*, Jeppe Søndergaard, Gjødens Hustru, Maren Søndergaard, Anne Bennedsdatter.
9. 1730 . . . blev Anders Stengaards Søn Christen døbt.
Hans Fører var Madame Lund.

Faddere: Christen Andersen (fra Søndergaard), Gjøde Eskesen, Jeppe Søndergaard, Morten Bjergs Hustru, Johanne Bundgaard.

På fadderlisterne nævnes der kun eet navn, som kan være Anders Jensens faders, nemlig Jens Astrup fra Astrup i FASTER sogn, og hans moder, Karen Christensdatter fra Astrup, blev opkaldt ved det femte barns dåb, nytårsdag 1723, vist det år, Jens Astrup døde.

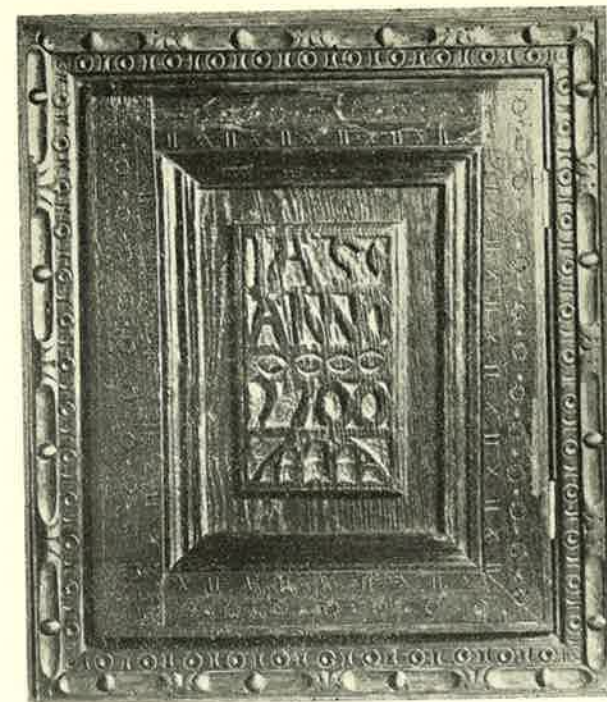
Fadderlisterne viser så tydeligt, som vi kan ønske det, at Anders Jensen i Stenggaard er kommen fra Astrupgaard og er søn af Jens Andersen der. Den Hans Lavridsen, der først nævnes boende i Tarm, senere i Hanning Hedegaard og sidst i Slumstrup, må være en og samme person og broder til Maren Lavridsdatter i Stenggaard, og den Apelone Lavridsdatter, der nævnes som fadder til deres første barn (1714), må være hendes søster.

Skønt det er 233 år, siden Jens Astrup døde, findes der endnu et synligt minde om ham på Astrupgård. Det drejer sig om en beskeden ting, nemlig en dør af et lille skab, som nok har hængt i Jens Astrups sovekammer til opbevaring af dokumenter, skattekvitteringer m. m. På den velbevarede dør er forbogstaverne til Jens Andersens navn smukt indgraveret, og uden om er udskåret en nydelig ramme. Navn og årstal ser omtrent således ud:

J A S
Anno
1700

Jens Andersen Astrup havde med sin hustru, Karen Christensdatter, fra Søndergaard i Sædding, 5 sønner og 3 døtre:

1. Anders Jensen Astrup, gift med Maren Lauridsdatter fra Stenggaard i Sædding. Boede i Stenggaard. Før sit Giftermaal var han 1703, 1704 og 1708 Fadder til tre af sin Morbroder Anders Christensens Børn i Søndergaard i Sædding.
2. Christen Jensen Astrup, gift 13. October 1726 med Maren Sørensdatter, Klokmoose. Boede i Klokmoose, FASTER Sogn.
3. Morten Jensen Astrup, gift 1725 med Kirsten Pedersdatter Skonning, Ødevig i Skarrild Sogn. Boede i Astrup.
4. Povl Jensen Astrup. Boede i Skærbæk i Nr. Vium Sogn.

5. Niels Jensen Astrup, blev 1723 gift med Anders Christensens Enke, Maren Jespersdatter. Boede i Astrup.
6. Mette Jensdatter Astrup, gift med Just Christensen Lysgaard, Vildbjerg.
7. Inger Jensdatter Astrup.
8. Mette Jensdatter Astrup, vist gift med Peder Villadsen i Sæddingby, Sædding.

MORTEN JENSEN ASTRUP

Født ca. 1690, død 1746.

Ved Jens Andersens død 1723 overtog sønnen, Morten Jensen, Astrupgaard, medens hans moder vedblev at bo i gården til sin død.

1725 kommer der en ny slægt til nabogården Fastergaard, beliggende lige syd for Astrup, en slægt, der nu kaldes »Slægten fra Fastergaard«. Den ny nabo hed Niels Nielsen,²³ han var kommen

fra Ildskov i Sunds sogn. Han var da en noget ældre mand, men hans slægt blev boende i Fastergaard indtil i dag, og det samme kan siges om slægten i Astrup. Disse to slægter har da været nære naboer igennem 225 år, hvad nok kan siges at være bemærkelsesværdigt. Og i dette lange tidsrum har de haft meget med hinanden at gøre, men selv om der nu og da havde været de to familier noget imellem, så vides der dog ikke andet, end at forholdet har været godt. Vi skal senere høre lidt om mindre stridigheder mellem de to slægter.

Jens Andersens hustru, Karen Christensdatter, blev 8 år efter, at hun var blevet enke, højlig overrasket over, at hun blev stævnet til at møde på Bølling herredsting den 17. april 1731 i anledning af, at hun i mange år havde forsømt at betale familie- og folkeskat, og nu var restancebeløbet vokset op til den ret store sum af 4 rdlr. 8 skilling. Hun havde ikke tænkt sig, at hun skulle betale denne skat i den høje alder, som hun mente, hun var i. Hun mødte ikke selv for retten. Det gjorde hendes søn, og også han troede, at det måtte bero på en fejltagelse. Da han trådte frem for retten, tilkendegav han, at hans moder, Karen Christensdatter, var en ældgammel kone over 73 år, hvorfor han forment, at hun ifølge forordningen om folkeskat kunne blive fritaget for skatten, da hun ikke selv fortjente noget, men havde sit ophold og fik sin føde hos sin søn, og han formodede derfor, at hun kunne blive frikendt. Derom kunne der slet ikke være tale, thi ved hendes navn på restancelisten havde den mand, som skulle indkræve skatterne, Sr. Peder Prang fra Ringkøbing, noteret følgende oplysninger om hende, vel stammende fra sognepræsten: »Hos Morten Astrup en stærk og rørig, velhavende Enke, dog findes ej noget for hende betalt siden Mandens Død i 17 Terminer a. Termin 24 Skilling, er 4 Rdlr. 8 Skilling«.

Ligesom de andre, der var mødt i retten, blev han spurgt, om han ville aflæge ed på, at det forholdt sig således med hans moder, som han havde meddelt, men det ville han ikke. Moderen blev således dømt til at betale ikke alene skattebeløbet, men også sin part af de ret store omkostninger, som processen førte med sig.

Tiderne omkring 1700erne og lang tid frem var utrolig fattige, ikke mindst for bønderne. Mange forhold var medvirkende hertil. Vi skal blot nævne de mange misvækstår, som indtraf her i Vest-

jylland, således 1708, 1726, 1728 og 1731, og det var så skelligt flere. Undertiden avledes der mangel på korn, og i disse år kunne bønderne ikke betale de skatte, som de havde pålagt sig.

Morten Jensen oplevede således alle disse år, og det var ikke men da han, som vi senere skal høre, var en ung mand, var han i stand til at stå de vanskelige tider.

Sidstnævnte år var der mange bønder, som var i Faste, som måtte søge fritagelse for skat. De var i Faste i god, Timring, Nørre Vium, Skjern, Stavnin og i andre steder fra, således også fra Faste sogn.

For dette sogns vedkommende skal vi kun nævne Morten og Bendt Lauridsen i Ejstrup. For at slippe for at betale skat i disse år, kom de to mænd den 4. december 1731 for retten, hvor de beklagede sig over, »at deres Rugsæd af Nattefrost og Uvejr dette Aar blev fordærvet og tog ubodelig Skade, ligesom det skete for dem under den store Misvækst 1726 og i 1728, da al deres Rug gik bort, hvilket Egnen vel er vitterligt og bekendt, at det der i Ejstrup paa den kolde Hedeegn ofte hændte sig, hvorover deres Armod og slette Tilstand meget er forøget og tiltagen, saa de ikke i disse meget slette Tider kan svare Kongen og Husbonden, som de burde! Til saadan deres Klagemaal at bevise fremstod for Retten Morten Jensen i Astrup og Mads Nielsen i Faste, som de edelig forklarede og vandt at være vitterligt, at begge Mænd i Ejstrup saavel 1728 som indeværende Aar havde taget stor Skade frem for alle andre i Faste Sogn paa deres Rug, hvilket de personlig efter Begæring havde set og syntes de ikke, at de svange Straa indholdt noget Korn, og Aarsagen var, saa vidt de kunde skønne, at Rugmarken ligger i Heden imellem Moser og Kjør«.²⁴

Af en retssag fra 1776²⁵ vedrørende tørvegravning mellem Mads Pedersen i Fastergaard og flere af sognets mænd ser det ud til, at beboerne i Astrupgaard — som nævnt — flere gange har haft små sammenstød med mændene på Fastergaard, men at der har været noget varigt fjendskab mellem de to gårde, har vi ingen ret til at formode. Det er dog kun meget lidt, der oplyses om forholdet mellem Morten Jensen i Astrup og Niels Nielsen og hans søn, Milter Nielsen, i Fastergaard. Vi citerer fra nævnte retssag følgende:

Vidnerne er Niels Ejstrup og Peder Mortensen i Astrup. Der

hans
søn

fra Ildskov i Sunds sogn. Han var da en noget ældre mand, men hans slægt blev boende i Fastergaard indtil i dag, og det samme kan siges om slægten i Astrup. Disse to slægter har da været nære naboer igennem 225 år, hvad nok kan siges at være bemærkelsesværdigt. Og i dette lange tidsrum har de haft meget med hinanden at gøre, men selv om der nu og da havde været de to familier noget imellem, så vides der dog ikke andet, end at forholdet har været godt. Vi skal senere høre lidt om mindre stridigheder mellem de to slægter.

Jens Andersens hustru, Karen Christensdatter, blev 8 år efter, at hun var blevet enke, højlig overrasket over, at hun blev stævnet til at møde på Bølling herredsting den 17. april 1731 i anledning af, at hun i mange år havde forsømt at betale familie- og folkeskat, og nu var restancebeløbet vokset op til den ret store sum af 4 rdlr. 8 skilling. Hun havde ikke tænkt sig, at hun skulle betale denne skat i den høje alder, som hun mente, hun var i. Hun mødte ikke selv for retten. Det gjorde hendes søn, og også han troede, at det måtte bero på en fejltagelse. Da han trådte frem for retten, tilkendegav han, at hans moder, Karen Christensdatter, var en ældgammel kone over 73 år, hvorfor han forment, at hun ifølge forordningen om folkeskat kunne blive fritaget for skatten, da hun ikke selv fortjente noget, men havde sit ophold og fik sin føde hos sin søn, og han formodede derfor, at hun kunne blive frikendt. Derom kunne der slet ikke være tale, thi ved hendes navn på restancelisten havde den mand, som skulle indkræve skatterne, Sr. Peder Prang fra Ringkøbing, noteret følgende oplysninger om hende, vel stammende fra sognepræsten: »Hos Morten Astrup en stærk og rørig, velhavende Enke, dog findes ej noget for hende betalt siden Mandens Død i 17 Terminer a. Termin 24 Skilling, er 4 Rdlr. 8 Skilling«.

Ligesom de andre, der var mødt i retten, blev han spurgt, om han ville aflæge ed på, at det forholdt sig således med hans moder, som han havde meddelt, men det ville han ikke. Moderen blev således dømt til at betale ikke alene skattebeløbet, men også sin part af de ret store omkotninger, som processen førte med sig.

Tiderne omkring 1700erne og lang tid frem var utrolig fattige, ikke mindst for bønderne. Mange forhold var medvirkende hertil. Vi skal blot nævne de mange misvækstår, som indtraf her i Vest-

jylland, således 1708, 1726, 1728 og 1731, og vi kunne nævne adskilligt flere. Undertiden avledes der mindre, end der såedes. I sådanne år kunne bønderne ikke betale deres skatter.

Morten Jensen oplevede således alle de nævnte misvækstår, men da han, som vi senere skal høre, var en meget velhavende mand, var han i stand til at stå de vanskelige tider igennem.

Sidstnævnte år var der mange bønder fra egnen omkring Faster, som måtte søge fritagelse for skat. Der var folk fra Vordgod, Timring, Nørre Vium, Skjern, Stavning og mange andre steder fra, således også fra Faster sogn.

For dette sogns vedkommende skal vi kun nævne Niels Jensen og Bendt Lauridsen i Ejstrup. For at slippe for skat mødte disse to mænd den 4. december 1731 for retten, hvor de beklagede sig over, »at deres Rugsæd af Nattefrost og Uvejr dette Aar blev fordærvet og tog ubodelig Skade, ligesom det skete for dem under den store Misvækst 1726 og i 1728, da al deres Rug gik bort, hvilket Egnen vel er vitterligt og bekendt, at det der i Ejstrup paa den kolde Hedeegn ofte hændte sig, hvorover deres Armod og slette Tilstand meget er forøget og tiltagen, saa de ikke i disse meget slette Tider kan svare Kongen og Husbonden, som de burde! Til saadan deres Klagemaal at bevise fremstod for Retten Morten Jensen i Astrup og Mads Nielsen i Fasterlund, som de edelig forklarede og vandt at være vitterligt, at begge Mænd i Ejstrup saavel 1728 som indeværende Aar havde taget stor Skade frem for alle andre i Faster Sogn paa deres Rug, hvilket de personlig efter Begæring havde set og syntes de ikke, at de svange Straa indholdt noget Korn, og Aarsagen var, saa vidt de kunde skønne, at Rugmarken ligger i Heden imellem Moser og Kjær«. ²⁴

Af en retssag fra 1776²⁵ vedrørende tørvegravning mellem Mads Pedersen i Fastergaard og flere af sognets mænd ser det ud til, at beboerne i Astrupgaard — som nævnt — flere gange har haft små sammenstød med mændene på Fastergaard, men at der har været noget varigt fjendskab mellem de to gårde, har vi ingen ret til at formode. Det er dog kun meget lidt, der oplyses om forholdet mellem Morten Jensen i Astrup og Niels Nielsen og hans søn, Milter Nielsen, i Fastergaard. Vi citerer fra nævnte retssag følgende:

Vidnerne er Niels Ejstrup og Peder Mortensen i Astrup. Der

blev spurgt dem, »om de kan mindes, om Beboerne paa Fastergaard har faaet deres Tørv i den store Hede Østen for Fasterkjær, eller de har faaet dem andet Steds fra?

Niels Ejstrup svarede, at han vidste, at Fastergaards Beboere har faaet Tørv i den omspurgte Borris Øster Hede siden Aaret 1727 omtrent, men om bemeldte Beboere har faaet Tørv andet Steds fra, vidste han ikke, uden de kan have faaet i deres egen Hede.

Peter Mortensen i Astrup svarede, at han vidste, at Fastergaards Beboere havde faaet Tørv i den store Hede i omkring 39 Aar, og desuden i Astrup Hede har de et Aar faaet Tørv for omtrent 20 Aar siden med Bevilling, og nu efter der kom Dispute mellem dem for omtrent 4 Aar siden, har de faaet Tørv i Astrup Hede.

Derefter blev der spurgt Niels Ejstrup og Peder Mortensen, om de ved, at næst forrige Beboeres Fader (Niels Nielsen) paa Fastergaard har bjerget Tørv i Astrup Hede, men formedelst Uenighed med Peder Astrups Fader (Morten Jensen i Astrup) blev samme ham forment og fik siden af Fasterkjærs Beboere Tilladelse til at bjerger nogle faa Tørv af Faster Hede.

Niels Ejstrup svarede, at han vidste, at forrige Beboeres Fader, Niels Nielsen, havde faaet gravet Tørv i Astrup Hede, men formedelst Uenighed mellem ham og Morten Jensen i Astrupgaard vidste han ikke, om han havde faaet dem hjem, thi det blev ham forment«.

1732 havde mændene i Fasterlund en tjenestedreng ved navn Hans Christensen, og på samme tid havde Morten Jensen og hans broder, Niels Jensen, på Astrupgaard en hyrdedreng ved navn Thomas Andersen. Denne var sidstnævnte mands stedsøn, og hans fader, Anders Christensen, havde boet på Astrupgaard i de sidste åringer, hans farbroder, Jens Andersen, havde boet der.

De to hyrdedrenge, Hans og Thomas, havde ord for at være et par uregerlige knægte. De gav anledning til en retssag mellem mændene i Fasterlund og Astrupgaard på den ene side og herremanden på Lundenæs på den anden side, idet dennes forvalter, Daniel P. Rasch, på herremandens vegne indstævnedes de to drenge med deres husbonder, fordi de have »nedstukken, fordærvet og ødelagt en stor Hob Tørv, som Lundenæs havde ladet grave til

fornøden Ildebrand (Brændsel) og sat i Røgler«. Der var desuden indkaldt flere vidner i sagen.

Niels Jensen og Bendt Laursen af Ejstrup vidnede, »at det var dem fuldt vitterligt, at de to Fæhyrder afvigte Foraar var ude paa Heden med deres Kreaturer, og da lod dem nedstikke, undertræde og fordærve en stor Del af de til Lundenæs Slot gravede Tørv i Heden, og da de talte med dem og advarede dem og formanede dem til ikke at gøre sligt oftere, svarede de begge, at de ikke vilde holde deres Kreaturer borte fra Tørvene, skønt de (Vidnerne) havde fortalt dem, at Ladefogden, Christen Thomsen paa Lundenæs for dem meget havde at beklage sig over bemeldte Hyrders onde og forsætlige Handling med at ødelægge ovenbemeldte Hovtørv.«

Endvidere tilspurgte monsr. Thomas Lund vidnerne, »om de havde set Fasterlunds og Astrups Fæ imellem Tørvene, førend Vogne kom at hente hjem deraf. Hertil svarede de, at de vidste intet udover, hvad de allerede havde forklaret; men de vidste, at Ladefogden, Christen Thomsen, en Gang havde været i Fasterlund og Astrup og klaget for Mændene over deres Hyrdedrenge forøvede Overlast paa Lundenæs Tørv, og han havde tvende Mænd med sig, nemlig Niels Jensen i Old af Skjern og Niels Skrathøj af Bølling, men det syntes ikke at have hjulpet; thi Hyrderne vedblev at lade Kreaturerne gøre Fortræd paa Tørvene«.

I retten tilbød mændene i Fasterlund at betale deres del af skaden, hvis også Astrup-mændene ville gøre det samme.

Da vi ikke senere hører mere om denne sag, som vi her kun har bragt i udtog, må den være blevet forliget.²⁶

De store gårde, særlig hovedgårdene, havde meget vanskeligt ved at få bjerget tilstrækkeligt af lyng og tørv, og var der ikke nok af disse ting på deres egne heder, søgte de at tilrane sig fra andre, særligt fra steder, hvor skellene ikke var tydeligt afsat.

Således havde Thomas Lund til Slumstrup 1737 vovet sig ind på Ejstrup hede i Faster sogn og slået lyng og hjemkørt en del deraf under Ejstrup-mændenes modstand. Derfor søgte disse hjælp hos deres husbonde på Lundenæs, som indstævnedes Thomas Lund for herredstinget. Det udviklede sig til en større retssag, hvoraf vi

kun skal omtale, hvad Morten Jensen på Astrupgaard, der også var indstævnet, vidnede i sagen.

På spørgsmålet om, hvor Morten Jensen var født, svarede han, »at han hverken var født i Ejstrup eller havde tjent der. Han var født i Astrup og boede der endnu.« Og på spørgsmålet, om det er ham vitterligt, at Astrup og FASTERLUND nogen sinde er kommen med deres fædrift, lyngslet og tørvegravning nordøst for Ejstrup (nær) ved bækken på de steder, hvor nu omtvistes, svarede Morten Jensen, at han ikke kunne sige, at de havde haft de omspurgte steder, men i år havde de fra Astrup på omspurgte sted slået nogle læs fårelyng, og når der havde været fodermangel, havde de vel tilforn bekommet et par læs der.

Videre blev han tilspurgt, om det havde været Ejstrups naboer vitterligt, at de slig fårelyng havde bjerget, hvortil Morten Jensen svarede: Ja, det havde været dem vitterligt, og Astrup-mænd havde nogle gange tilladt Ejstrup-mænd at plukke lyng hos dem til at takke med, og derfor havde Ejstrup-mænd ikke været Astrup-mænd imod. Og videre blev han tilspurgt, om han ikke ved og er bevidst, at Ejstrupgaard ligger for sig selv nogen vej fra naboerne i FASTER sogn, og om han kan forklare, hvor lang vejen er. Hertil svarede Morten Jensen, at Ejstrup ligger nordligst og østligst i FASTER sogn, og at den ligger for sig selv, det kan han ikke nægte, men ved ej, hvor lang vej fra næste nabo, men dog ikke over en halv fjerdingvej i det længste efter hans mening.

Derefter blev han spurgt, om han ikke havde set, at Thomas LUND i efterhøsten ved sine bønder og folk havde ladet slå lyng i heden nordøst for Ejstrup og samme til Slumstrup henført eller også hørt derom fra andre.« Her er noget af skriften i protokol-len borte, så vi ved ikke, hvad han svarede.

Det sidste spørgsmål, som Morten Jensen måtte svare på, var om der var nogle af FASTERs beboere, som havde fælles hede med Ejstrup-folkene; men det vidste han intet om. »Og som Solen nu var undergangen, og derved Parterne forhinderlig dette Vidne tilfulde at faa eksamineret, saa begærede Parterne, at dette Vidne (Morten Jensen) maatte paalægges til anden Tingdag personligen at møde her i Retten for at besvare de resterende Spørgsmaal under den i Dag aflagte Vidneed og til samme Tid, nemlig den 10. December 1737«. ²⁷

Da den næste protokol mangler, får vi ikke mere at høre om Morten Jensens lange forhør.

Morten Jensen var ligesom faderen en meget velsitueret mand, hvilket på den tid var noget af et særsyn, da folk ellers var uhyre fattige. Forøvrigt ser det ud til, at der gennem adskillige generationer har hersket velstand på Astrupgaard, og at slægten har nydt betydelig anseelse og været fremme i første linie. Det kan blandt andet med sikkerhed sluttes af, at de indgiftede kvinder tilhørte gamle, velhavende og estimerede slægter og ofte medbragte betydelig medgift.

Vi har allerede hørt, at Jens Astrup fik sin hustru fra den gamle selvejergård Søndergaard i Sædding sogn, og Morten Jensens hustru, Kirsten Pedersdatter, var en datter af Peder Bendtsen Skonning, som var en stor handelsmand. Vi har allerede hørt noget om hans barndom og første ungdom. Han var en rig mand, der ejede Arrevad Mølle i Kolding amt og gården Ødevig i Skarrild, hvor han selv boede. Ved sin død den 19. marts 1713 efterlod han sig en formue på over 1600 Rdlr. til deling mellem sin hustru og sine 3 børn. Enken, der hed Anna Christensdatter, var en datter af handelsmand og selvejer Christen Pedersen, som i sidste halvdel af 1600erne boede i gården Krog i Skarrild sogn. ²⁸ Det var altså hendes datter, Kirsten Pedersdatter, der kom til Astrupgaard. Senere giftede hendes moder sig med den velhavende selvejer og dygtige handelsmand Jens Boesen, som derved blev stedfader til nævnte Kirsten Pedersdatter. Det er derfor, hans navn forekommer på følgende dokument, som viser, hvorledes hendes arv er blevet ordnet. Personerne Mads Madsen Paarup og Jens Madsen fra Nr. Vium, der ligesaa nævnes i dokumentet, er nære slægtninge af enken. Dokumentet har følgende ordlyd: ²⁹

»Sammeledes gør vi Jens Boesen Ødevig, Jens Madsen Vium og Mads Madsen Paarup saaledes Forklaring, som den herved overleverede af os underskrevne Demonstration formelder, forskrevne sal. Peder Skonning i Ødevig i Skarrild Sogns trende Børn, at Sønnen er Ejer Patificant udi Arrevad Mølle i Coldinghus Amt for 400 Rdlr. 3 Mark 4 Skilling med sin Søster, Kirsten Pedersdatter, og Moder for 66 Rdlr. 12 Skilling. Det øvrige, som denne Datter tilkommer, bestaar i rede Penge hos Moderen og hendes Mand, Jens Boesen, i Ødevig, som ialt er tilsammen 200 Rdlr. 1 Mark, 1 Skilling, og som bemeldte Boesen er Sufficiant, saa kan derfor ej være nogen Fare. Den yngste

Datter, Johanne Pedersdatter, er for sine 200 Rdlr. gjort Udlæg udi Ødevig Gaard for sin fulde Sum undtagen 33 Rdlr. 3 Mark 10 Skilling i Frederich Brochs Pant, som bemeldte Boesen haver annammet og hos ham i Penge er bestaaende med videre efter herved foreviisende Skiftebrev af Dato 3. Juli 1713, som her foran paa Fol. 6 Conform. og i alle Maader tilstaaelig findes indført, dens videre Formelding, saa heraf ses, at bemeldte Børn virkeligen ejer, udlagte og tilhørende Jordegods for deres Arveparter, undtagen ungefehr 200 Rdlr., som Jens Boesen i Hænde haver, hvorfor han ikke anden Forsikring i Jordegods kan sætte end herved foreviser en Pante Obligation af den 2. April 1719 af Obrist Lieutenant von Reederen udgiven, læst paa Viborg Landsting den 24. Januar 1720 og samme Dag protokoleret, lydende paa 500 Rdlr. Hvorfor er pantsat Jordegods i Assing Sogn: Buchkier, den Østergaard, som Niels Andersen og Christen Jensen paabor, 4 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk., Søndergaard, Mads Madsen og Niels Andersen 5 Tdr. 2 Alb., Velhusted, Jacob Michelsen, Michel Jacobsen og Peder Nielsen, hvilken Obligation Jens Boesen herved forsikrer at skal være og blive sine Stifbørn til Forsikring, til de er sket Fornøjelse, og at han ikke bemeldte Capital skal optage eller annamme, førend han har stillet Amtmanden anden Forslag eller Forsikring for Børnepengene og haver hans skriftlige Forlov dertil, hvilket jeg paa Ære, Tro og Love skal holde og efterkomme og det for mig og mine Arvinger og videre ses, at Formynderne, Jens Madsen og Mads Madsen ingen Penge i Hænde haver dog alligevel belover jeg Jens Madsen paa min og den fraværendes Vegne, at vi saadan Opsigt skal have, som vi selv vil tilsvare, ifald nogen Vanskelighed for Børnemidlerne forefaldt i sin Tid, saasom det er os, som derfor bliver ansvarlig, ellers saa er Børnene hos Moderen og deres Stiffader og bliver skikkelig og vel opdraget efter deres Stand, saa her af dette Formynderskab aldeles ingen Skæde eller Hazard enten er eller skal blive for Amtmanden nogensinde, men vi samtlig een for alle og alle for een skal holde hannem skadesløs, hvilket vi med vore Hænders Underskrift for os og vores Arvinger paa Ære, Tro og Redelighed forsikrer. Nørre Vosborg, den 24. April 1724.

Jens Boesen,
Ødevig.

Jens Madsen,
Vium.«

I det ovenstående dokument ser vi, hvorledes arven er delt mellem Peder Bendtsen Skonnings 3 børn: Johanne, der arvede sin fødegård, Ødevig i Skarrild, Kirsten, der blev gift med Morten Jensen i Astrup, og sønnen, Bendt Pedersen Øwig. Denne sidste, altså broder til Kirsten i Astrup, var kromand og handelsmand og boede ved Aasted Bro 1741. Han var ejer af Østergaard i Assing. Han har næppe været så dygtig som faderen og var på et vist tidspunkt kommen i økonomiske vanskeligheder, hvorfor han bad sin gode ven, Tyge Larsen i Schophus i Sunds, om ud-

sættelse med betaling af nogle penge, som han skyldte denne. Brevet, der både er ydmygt og sentimentalt, lyder således:

»Til Thyge Larsen Schophuus.³⁰

Højtærede kjære Ven og Broder!

De mellem os staaende 50 Rdlr. paa følgende Renter beder jeg tjenstlig, at Broder vil have Taalmodighed med til førstkommende Snapsting, da de med paaløbende Renter i Broders eget Hus af mig til ald tackke skal betales, eftersom jeg inden den tid uden største Skade ej Pengene af mit Hus kand miste: Thi nu er det just Tiden, at jeg af Bonden skal købe, hvad jeg det hele Aar haver nødig.

Kornet er dyrt, og jeg sidder paa et Jordløs Stæd, derfor, Hierte Broder, maa jeg nu indkøbe det, som jeg har nødig, inden Bonden faar solt, hvad han haver, og jeg da siden af Kiøbstad Manden skal købe, hvad jeg til Huset haver nødig.

Hvad jeg lover, skal jeg ufeilbarligen holde til førstkommende Snapsting, altsaa lefuer jeg i Haabet, at kiære Broder har Taalmodighed med mig, og jeg er Stedse

Høytærede Kiære Broder og Vens tjenstvillige Tiener

Aasted Broe, den 9. November

Bent Pedersen Øwig.«

1741.

1726 får Morten Jensen sin hustrus arv udbetalt, og i den anledning har han på tinge udstedt et arveafkald. Det lyder som følger:

»Morten Jensen Astrup hans Afkald til hans Hustru, Kirsten Pedersdatters Formynder, Jens Boesen, paa Ødevig, for hendes fædrene Arv.³¹

Jeg undertegnede hermed fuldkommeligen og kundbargjør, at den velagte Dannemand, Jens Boesen, boende paa Ødevig, min kære Hustru, Kirsten Petersdatter, forhen i sine umyndige Aar sat Curator og Formynder over hendes tilfaldne Arvepart efter hendes sal. Fader, Peder Skonning, haver gjort mig, hendes nuværende Husbonde, rigtig og forsvarlig Ret og Regnskab, for alt hvad hende efter fornævnte sal. Fader arveligen er tilfalden efter Skiftebrevets videre Formelding, være sig af hvad Navn det nævnes kan, som han haver været betroet, saa jeg hannem som sønligst saa og skyldigst takker for god og redelig Formynderskab og fuldkommelige i alle Maader saa og ganske urygelig vil her med hannem og hans Arvinger, en for alle og alle for en, for mig og mine Arvinger, en for alle, og alle for en have qvitteret for bemeldte min kære Hustru tilfalden Arvepart samt og ganske kravesløs holdet i alle optænkelige Maade, hvorfor han og har at lade bemeldte Formynderskab af Skifteprotokollen ud (slette) og dette mit Afkald og Qvittering i Retten at

læse og paategne, naar hannem behøver, foruden nogen min Indkaldelse. Til Bekræftelse haver jeg dette med min egen Haand undertegnet og min Zignet hostrykt og tjenstlig ombedet Sr Thomas Lund til Slumstrup og velagte Mand Niels Jensen Astrup med mig til Vitterlighed at underskrive og forsegle.

Datum Adstrup, den 4. Maji 1726

Morten Jensen Adstrup (LS).

Til Vitterlighed efter Begæring

T. Lund (LS). Niels Jensen Adstrup (S).«

Vi skal lige slutte denne arvesag med at nævne forskellige ting, som den fattige præst, hrr. Søren Munch i Sdr. Felding, har måttet aflevere til Peder Skonning i pant for et lån. Måske har Morten Jensens hustru i Astrup set disse ting i sit hjem i Ødevig i Skarrild. Vi nævner som et kuriosum disse sager.³²

»2 Guldringe, 1 Sølvske, 1 liden Sølv Futral, 1 Hovedvandsflaske af Sølv-forgylt, 3 ommelerede Golddupper, et gult hjemmegiort Omhæng, et Par Sølvspænder og en Ske, et sort Silkeskiørt, en sort Silke Mandtog, 1 fin Lagen og en ny Hørgarns Lagen, fire Salveter, 1 fin Handklæde, 1 fin Pudevaar, en drejels Dug, 1 Dito, 1 Dito, 1 Dito, 3 Tinfade og 6 Tallekener, 1 fin Lystage for Penge 66 Sletdlr. 2 Mark, derpaa er betalt 7 Sletdlr. 1 Mark, nok indløst 1 Par Lagener for 3 Sletdlr. 2 Mark, bliver saa til Rest, som Pantet staar for: 35 Rdlr. 1 Mark.«

Morten Jensen, hvis død indtraf 1746, havde med sin hustru følgende børn:

1. Peder Mortensen, døbt 7. August 1726. Overtog Astrupgaard 1746.
2. Karen Mortensdatter, født 1728, gift 1750 med Christen Pedersen i Barde.
3. Ane Mortensdatter, født 1731, gift 1753, 17. October, med Søren Albæk.
4. Ane Marie Mortensdatter, født 1733, gift 1753, 3. October, med Marcus Krog.
5. Kirsten Mortensdatter, født ca. 1735, trolovet 25. Juni 1765 med Anders Christensen.
6. Maren Mortensdatter, født 1739, begravet 1743.
7. Niels Mortensen, født 1742.
8. Jens Astrup, copuleret 1769 til Ane Lund i Fasterlund, boede der.

PEDER MORTENSEN ASTRUP

Født 1726, død 1795.

Da Morten Jensen i Astrup døde 1746, overtog sønnen, Peder Mortensen, fødegården. I de første år var han ugift, men omkring 1752 blev han gift med Mette Jensdatter, datter af forpagteren på St. Skindbjerg i Dejbjerg, Sr. Jens Christensen, som foruden denne datter kun havde en søn ved navn Laurids Jensen. Denne søn, altså Mette Jensdatters broder, gjorde sine forældre en stor sorg, idet han meget mod deres vilje trolovede sig med Kristiane Marie Sørensdatter, datter af Søren Andersen på Dejbjerg Kjærgaard, vist en af sognets mest agtede mænd; men der var kommet dårligt rygte ud om datteren — hvad jo let kunne ske —, og det var derfor, at Jens Christensen og hans hustru var så meget imod deres søns giftermål med hende; men han ville nu have Kristiane Marie, og mod forældrenes billigelse blev de ved en fest på Dejbjerg Kjærgaard søndag den 30. april 1730 trolovet af hr. Jørgen Lang, sognepræst i Dejbjerg, i overværelse af flere godtfolk, der iblandt herremanden på Dejbjerglund, Christen Krarup.

Da Jens Christensen fik nys om, at de unges trolovelse skulle foregå på Kjærgård ovennævnte dag, sendte han en forbudsskrivelse til præsten, hvori han på det strengeste forbød ham at trolove hans søn med Kristiane Marie; men præsten tog ikke noget hensyn hertil, og trolovelsen fandt sted til græmmelse for forældrene på Store Skindbjerg.

Af et brev, som Jens Christensen havde skrevet ved denne tid, fremgår det med al tydelighed, hvor ulykkelige forældrene var over sønnens genstridighed. I brevet har han bl. a. skrevet: »Jeg vil aldrig give mit Minde til, at min Søn skulde gifte sig med denne Pige, helst som min salige Kone, da hun levede, bad denne vores Søn alvorligen med grædende Taarer, at han ikke maatte kiere sig efter denne Pige, saasom det var alle hans paarørende ganske imod, saavel som hans Forældre; hvorledes hendes Forhold og Levned imidlertid havde været, giver jeg hende selv at betænke«.

Trods den megen modstand fra forældrenes side lykkedes det dog for Lavrids Jensen at blive gift med Kristiane. Der er da

heller intet, der tyder på, at hun ikke blev ham en god og dygtig kone.

Skønt søsteren — eller rettere halvsøsteren — på Store Skindbjerg, Mette Jensdatter, som altså kom til Astrup og blev gift med Peder Mortensen, var meget yngre end broderen, der nu var mand på Dejbjerg Kjærgaard, har hun sandsynligvis alligevel hørt om denne ulykkelige familiestrid. Nævnte Mette Jensdatter havde en faster, Maren Christensdatter, som var gift med Morten Jeppesen Tarm, ejer af den gamle herregård Rækkegaard i Hanning sogn, som han havde købt 1711. Hovedgårdstaksten med mølle var sat til 20 tdr. og bøndergodset til 29 tdr., ialt 49 tdr. hartkorn.

1749 døde Maren Christensdatter, kaldet Madame Maren Tarm, og der tilfaldt Mette Jensdatter en ret betydelig arv, som vi senere skal høre om.

Ved auktionen efter den afdøde, som blev holdt den 29. oktober 1749, var Peder Mortensen i Astrup til stede. Det var dog kun småting, han købte, der iblandt 3 bøger, hvoraf den største hed: »Sjælens Prydelse« og kostede 1 mark, de to andre, som ikke havde noget navn, kostede kun 3 skilling. Dette køb kunne tyde på, at han interesserede sig for læsning og for åndelige spørgsmål. På den tid var det meget sjældent at træffe bøger i bondens hjem. Af andre ubetydelige ting, han købte, var en roche til 1 mark 6 skilling og 2 sold til 4 mark.³³

I Meldgaard i Klokrose lidt øst for Astrup boede en mand ved navn Jacob Sørensen. Han havde i mange år forsømt sin gårds drift og derved forsiddet den. Gården hørte til Slumstrup, men nu måtte han på grund af forsømmelse forlade hus og hjem i stor armod og elendighed. Det var retten, der afgjorde, om bonden havde forsiddet sin gård.

Derfor havde ejeren af Slumstrup, von Albertins foged, den 23. september 1755 indstævnet Jacob Sørensen tilligemed 5 mænd, som skulle give oplysninger om den forsømte gård, nemlig Peder Mortensen i Astrup, Milter Nielsen fra Fastergaard samt 3 andre. For retten oplyste de da bl. a. følgende om Meldgaard:³⁴

»Jacob Sørensen fik Gaarden for 15—16 Aar siden, og da var den »i skikkelig god Drift«. Et Aar pløjede Jacob Sørensen nogle Agre til Havre, men de blev ikke besaaet, og paa Grund af hans

Fattigdom har han ikke som andre kunnet forsyne sin Gaard med Træk og deslige, dog havde han de to sidste Aar forsynet sin Møgdyng med Jord af et Dige, som han har taget ned af. Tørv og Lyng kneb det med at faa bjerget, og i Sommer havde han ikke bjerget nogen Tørv eller Lyng ud over 3 Læs, som han for nogle Dage siden havde faaet hjem. De tre Huse i Gaarden var i nogenlunde Stand, men af det fjerde, Ladehuset, laa nogle Fag nedfalden, og for en Tid siden brød han endnu mere ned, og Gaarden var i slettere Tilstand i Aar end i forrige. Da der mangede Lukkelse til Laden, hvoraf en Del altsaa var nedfalden, gjorde Kreaturerne og andre Husdyr betydelig Skade paa Kornet i Laden, og et af Vidnerne havde set tre eller fire Svin rive af Foderet. Et Stykke nord for Gaarden laa nogle Enge, som ikke i Aar var slaget eller hjembjerget, men opædt af Høveder, og sønden for Gaarden ligger der en Hauge, som undertiden blev slaaet og undertiden ikke, hvoraf noget blev slaaet og hjembjerget i Aar, men noget ikke. I Sommer havde J. S. vist sig overhørig med sit befalede Hoveri.«

Der var endnu flere ting at påtale ved den forsømte gård; men Peder Mortensen i Astrup og Milter Nielsen fra Fastergaard og de andre vidnesmænd har her påvist de værste forsømmelser.

Jacob Sørensen blev efter disse vidnesbyrd af retten dømt til at have forsiddet sin gård.

Vi har allerede nævnt, at Peder Mortensen havde fået en stor medgift med sin hustru, Mette Jensdatter fra Store Skindbjerg i Dejbjerg, en gård på over 10 tdr. hartkorn. Som nævnt arvede hun en ret betydelig pengesum efter sin faster, Maren Christensdatter på Rækkegaard, da denne døde 1749.

Ved skiftet efter hende havde herremanden på Dejbjerglund lovet at tage sig af Mette Jensdatters arvepagt, og i den anledning udstedte han følgende skrivelse:

»Ifølge velbaarne Hr. Justitsraad højrespektive af 13. September haver jeg paa Mette Jensdatter i Skindbjerg hendes Vegne efter følgende hermed ydmygt at indberette, nemlig at forskrevne Mette Jensdatter er sal. Madam Tarms Helbroders Datter og haver en ældre Halvbroder, nemlig Laurids Jensen i Dejbjerg Kjærgaard, hvilke tvende er de eneste i Live værende Børn efter sal. Jens Christensen, som boede og døde i Store Skindbjerg her i Sognet.

Videre Oplysning angaaende sal. Madam Tarms Arvinger kan jeg ej tilforladeligen meddele, eftersom de fleste af dem er mig aldeles ubekendte. Og som Jens Lauridsen af Sandager, som en af Mette Jensdatters fædrene Frænder, har paataget sig Formynderskabet efter hendes sal. Fader og tillige er en Medarving her udi Stefboen, saa kan han tillige med de andre Medarvinger bedst forklare, hvor mange de er, og hvor de findes.

For Resten skulde der for Mette Jensdatter falde nogen betydelig Arvedel, og Deres Velbaarenhed ej skulde finde for godt dem til hendes Formynders, forskrevne Jens Lauridsen, at ville udlevere, skal jeg efter Advarsel og min Skyldighed indfinde mig, den at modtage, hvor næst jeg med største stedse forbliver

Dejbjerglund den 2. Oktober 1749.

Chr. Krarup.³⁵

Ikke længe efter, at Mette Jensdatter var bleven kone i Astrup, døde hendes fader, Jens Christensen, i Store Skindbjerg 1757, og efterhånden fik Peder Mortensen sin hustrus arv udbetalt, og da han 1760 havde hele hendes arv efter faderen, gav han i retten følgende afkald:

»Underskrevne Peder Mortensen, boende i Astrup i Faster Sogn, tilstaar hermed, at min Hustru, Mette Jensdatters Stiffader, Mads Jespersen i Store Skindbjerg, haver paa hans Hustrues, Karen Christensdatters, Vegne til mig fuldkommen og nøjagtigen betalt og fornøjet mig for al den Arvepart, 156 Rdlr. 2 Mark 10 Skilling, som efter hendes sal. Fader, Jens Christensen, var tilfalden og efter Skiftebrevs Formelding hende var betroet i Stefboen at blive staaende uden nogen Rente der af at svare, saa længe hun hos vores kiære Moder hiemme forblev og der imod Nød en Christelig og skikkelig Op-
tugtelse, samt blev forsynet med Klæder og andet behøvende, fornævnte hendes Fædrene Arv haver jeg efter Forlangende oppebaaret og bekommet saaledes: Anno 1757, den 5. September 106 Rdlr. 2 Mark 10 Skilling. 1759 den 3. Maj 20 Rdlr., indeværende Aar den 13. Januar 20 Rdlr., og i Dag de øvrige 10 Rdlr., som i alt gjør ovenmeldte Summa et Hundrede halvtredsindstyve og seks Rigsdaler 2 Mark 10 Skilling, hvorfor jeg hermed for mig og min Hustru og vores Arvinger giver vores kiære Forældre og deres Arvinger fuldkommen og uigjenkaldelig Afkald og Qvittering og i alle Maader skal holde dem kravesløse til Stadfastelse under min Haand og Zignete.

Store Skindbjerg, den 2. September 1760.

Peder Mortensen Astrup.³⁶

Efter Begæring til Vitterlighed underskriver

Jens Pedersen, Jens Lauridsen.«

Men kun 6 år efter faderens død, altså 1763, døde Mette Jensdatters moder, Karen Christensdatter i Skindbjerg, og i Anledning af arven efter hende udstedte Peder Mortensen et afkald, der lød således:

»Underskrevne Peder Mortensen i Astrup kiendes og hermed vitterliggør efter venlig og kiærlig Forening imellem min Hustru, Mette Jensdatters, Stiffader, Mads Jespersen i Store Skindbjerg, og mig for hendes Arvepart efter hendes sal. Moder, Karen Christensdatter, som forgangen Aar ved Døden afgik, af hannem at have bekommet og oppebaaret Rede Penge 200 Rdlr., Skriver to Hundrede Rigsdaler, og der foruden sal. Moders Lif og Gangklæder, og hvis vidre imellem os aftalt og accorderet var, da os saaledes for hendes Moders Arv er sket fyldest og nøjagtig Betaling, saa gives hermed fornævnte min kiære Svigerfader, Mads Jespersen, og hans Arvinger af min Kone og mig og vores Arvinger, fuldkommen og uigjenkaldelig Afkald og Qvittering for bemeldte Arvepart, saa at vi intet ydermere derfor have at fordre eller kræve og skal det hannem være tilladt uden nogen til os foregaaende Kald og Varsel, baade denne for Mødrene som og den forrige af 2. September 1760 for Fædrene Arv udgivne Afkald naar og om behager til Tinge at lade læse Protocollere, og til dets Bekræftelse haver jeg dette med egen Haand underskrevet og forseglet.

Store Skindbjerg den 3. April 1764.

Peder Mortensen Astrup (LS).³⁷

Efter Begæring til Vitterlighed underskriver Frantz Bollerup. Efter Peder Mortensens Forlangende i lige Maade til Vitterlighed underskriver Jens Pedersen.«

Med sin hustrus samlede arv i forening med sin egen formue var Peder Mortensen bleven en af egnens større velhavere.

Et af de værste vilddyr, vi igennem tiderne har været plaget af, og som først blev udryddet her i landet for godt 100 år siden, var ulven. Den holdt særlig til ude på de store moser, kjær og heder, og i strenge vintre, hvor det kneb med føden, kunne den være meget farlig.

Den gjorde stor fortræd på bøndernes husdyr, særlig på de mindre, således kunne den godt overfalde hele fåreflokke, splitte og sønderslide dem. Kalve og ungnød kunne aldrig vide sig sikre for overfald; og selv køer og heste var ikke altid udenfor farezonen. Derfor var disse farlige vilddyr bøndernes bitre fjender, og for at få dem udryddet havde øvrigheden udlovet en vis pengesum for hver dræbt ulv. De fangne ulve skulle afleveres og op-
hænges ved tinget. Også her i Vestjylland huserede ulvene slemt. Ude på de mange moser, kjær og hedestrækninger i Faster sogn har der nok været rigeligt med disse farlige dyr. En nat i vinteren 1758, den 23. janunar, var Peder Mortensen i Astrup og Niels

Jensen i Ejstrup på ulvejagt ude i deres store heder. Det lykkedes dem da også at fange et af de glubske dyr, og som måske havde gjort meget fortræd på deres får og kvæg. Dagen efter mødte de på tinget, afleverede deres jagtbytte og modtog deres belønning derfor.³⁸

Det ser ud til, at Milter Nielsen på Fastergaard og Peder Mortensen på Astrup har haft en del med hinanden at gøre. Her blot et eksempel:

I FASTER, eller måske var det i BORRIS sogn, boede en ældre mand ved navn Ole Justesen Winter. Han må have været en god ven eller bekendt af ovenstående to mænd. Sandsynligvis var han en syg mand, der lå og ventede på døden. Det slutter man af den hjælp, de to mænd har ydet ham. De har vist i fællesskab opsat et gavebrev for ham. Peder Mortensen skrev udmærket, og det gjorde Milter Nielsen måske også, så den bistand har de været i stand til at yde ham. Ole Justesen Winter havde i lang tid haft en husbestyrerinde ved navn Mette Lauridsdatter, født på Dejbjerg Kjærgaard, og han havde været meget glad og tilfreds med hende. Gavebrevets ordlyd kender vi ikke, men det går i alt fald ud på, at »da Mette Lauridsdatter har tjent mig fast udi ti Aar og imidlertid vist al Troskab og Omhyggelighed, saa har jeg besluttet, at hun efter min Død skal have alt, hvad jeg efterlader mig.« Da gavebrevet var opsat, hvilket skete fredag den 10. november 1769, skrev de to mænd under som vitterlighedsvidner. Derefter bad han dem bringe dokumentet til Bølling herredsting, for at det kunne blive læst og påskrevet. Dette skete den 14. november.³⁹

Det havde altid knebet beboerne på Fastergaard i FASTER sogn at få bjerget tilstrækkelig af tørv og lyng i deres moser og heder til eget brug, hvorfor de søgte at skaffe sig disse uundværlige ting på sognets øvrige hedestrækninger, vel særlig ude på de såkaldte fællesheder, hvor de måske har tænkt, at der kunne enhver nok bjerge, hvad de havde brug for; men derved kom de i konflikt med mange mennesker. Vi har allerede berørt, at Niels Nielsen og senere Milter Nielsen på Fastergaard på grund af tørvestridigheder også var blevet uenige med Morten Jensen i Astrup, men det blev vist ordnet i mindelighed. Det ser ud til, at Mads Pedersens stridigheder med mange af sognefolkene var af en alvorligere

art; thi 1776 stævnedes disse herremanden på Lundenæs og hans bonde på Fastergaard, Mads Pedersen, til at møde for retten den 26. november samme år.

Poul Christian Christensen på Dalagergaard skulle føre Mads Pedersens sag og over- og underrets procurator Montagne bøndernes.

Vi medtager kun et uddrag af denne store retssag, hvis udfald vi ikke kender.⁴⁰

På tinget var mødt 19 vidnespersoner. Deraf krævede Montagne Niels Ejstrup, Peder Mortensen i Astrup, Anders Astrup og Peder Mortensens broder, Jens Mortensen i FASTERlund, først afhørt. Poul Christian Christensen protesterede imod, at Niels Ejstrup skulle afhøres, da han havde fået sin sag med Mads Pedersen afgjort på birketinget i Skjern, og da han havde været med til »at pante og fratage Fastergaards Beboere deres Lyngleer ved Lav Sletten, samt at forbyde dem Tørvegravning og iøvrigt være med i alle de Optøjer, samme FASTER Sogns Beboere har brugt imod Mads Pedersens Fastergaard.« Men protesten hjalp ikke, hvorfor Niels Jensen Ejstrup altså skulle vidne i sagen.

For at forhøret ikke skal fylde for meget, er Montagnes spørgsmål knyttet sammen med svarene. Vidnesmændene er altså Niels Jensen i Ejstrup, Peder Mortensen i Astrup, Anders Astrup samme sted og Jens Mortensen fra FASTERlund.

»Jo, Fastergaards Beboere har Hede, Mose og Ejendom, hvori de kan grave Tørv, dog kun faa, men til Klynkastning og Lyngslet har de nok. Fastergaard har sin Hede for sig selv, men de ved ikke, om den er indstenet, men den ligger saa tæt østen og norden til Fastergaards Agermark, som den kan ligge. Der var ingen af FASTER, BORRIS og Vium Sognets Beboere, der nogen Sinde havde gravet Tørv eller bjerget Lyng i Fastergaards Hede. Jo, der gaar en Bæk og er et gammelt Dige imellem Fastergaards og FASTERkjærs Ejendomme. Ja, der ligger en stor Hede mellem BORRIS, FASTER og Vium Sogne.

Paa Spørgsmaalet, om Beboerne paa Fastergaard har faaet deres Tørv i den store Hede Øst for FASTERkjær, svarede Niels Ejstrup, at han vidste, at Fastergaards Beboere har faaet Tørv i BORRIS Østerhede siden 1727 omtrent. Peder Mortensen svarede, at han vidste, at Fastergaards Beboere havde faaet Tørv i den store Hede i omtrent 30 Aar, og i de senere Aar har de faaet Tørv i Astrup Hede. Jo, Vidnerne havde godt nok hørt, at for omtrent 3 Aar siden blev det Fastergaards Beboere forbudt at grave Tørv i FASTERhede af 4 Mænd i Klokmose, men om det var Tilfældet, kunde de ikke sige.

Paa Forespørgsel, om Fastergaards Beboere baade kan sælge og har solgt Lyng til andre af deres Hede, svarede Peder Mortensen og de tre øvrige, at de vidste, at andre havde faaet Lyng af Fastergaards Hede, men hvad Betaling eller Vederlag derfor blev givet, vidste de ikke, kun at nogle havde hentet Hø derfor paa Skjern Enge, og de forklarede tillige, at der og undertiden var blevet solgt et Læs Klyne af bemeldte Mose. Paa Spørgsmaalet, om Fastergaards Beboere har nogen Lod, Fædrift eller anden Rettighed udi den store Hede, som ligger mellem Borris, Fæster og Vium Sogne, svarede Peder Mortensen i Astrup og de øvrige: Fædrift kan de ingenlunde have, men om de havde nogen Lod eller Del derudi, vidste de ikke. Paa Spørgsmaalet, om Fastergaards Beboere til denne Tid aabenlyst og uden Frygt og Undseelse for de andre lodtagne i Heden, har gravet Tørv og bjerget Lyng og Lav, svarede Vidnerne, at førend Tvisten paakom, kørte de om Dagen med Tørv og Lyng samt Lav, ligesom andre af Sognet gjorde, uden at de vidste, at de havde nogen Frygt derfor, og desuden erklærede Peder Mortensen og de øvrige videre, at de vidste, at Fastergaards Beboere for nogle Aar siden var blevet pantet og frtaget nogle Tørv, samt Lyng og Lav, som var bjerget paa den store Hede. Og paa Forespørgsel, om Fæstebønderne har haft Tilladelse af deres Husbonde, at nogen maatte faa Lov som uvedkommende at grave i den store Hede, eller om Fastergaards Beboere har haft Lov af bemeldte dertil, svarede Vidnerne, at de troede ikke, at Fæstebønderne dertil havde nogen Forlov af deres Herskaber, men de vidste, at Fastergaards Beboere dertil havde Forlov af Forvalter Andersen for et Aars Tid siden omtrent.

Paa Spørgsmaalet, om Fastergaards Beboere kan komme ind i tit bemeldte store Hede med Heste og Vogne, uden de skal køre paa andres Ejendom, svarede Peder Mortensen med de andre, at de ikke kunde komme med Heste og Vogn fra Fastergaard og ud i den store Hede, uden at de maatte over andres Ejendom, da der ikke falder nogen alfar og slagen Vej lige fra Fastergaard og ud til Heden.

Derefter stillede Poul Christian fra Dalager Peder Mortensen, Anders Astrup, begge fra Astrupgaard, og Jens Mortensen i Fæsterlund flere Spørgsmaal bl. a. om Fastergaards Beboere har andre Steder i deres Marker at grave Tørv end i deres Mosegrønning og Fædrift. Hertil svarede Peder Mortensen og de to andre, at de vidste ikke, om de kunde grave Tørv paa deres gamle »furskaaren« Jord, men de gravede ved Mosesiden Tørv, hvor der var begroet med Lyng, ellers havde de ikke ret Tørvejord at grave paa, og den var forøvrigt ringe, naar de vilde spare Fædriften (Kreaturerne Vej ud til Marken) for at grave udi, og yderligere svarede Peder Mortensen og Anders Astrup, og dersom Fastergaards Beboere ikke kunde grave nogle Tørv paa deres gamle Ager, ligesom de kunde paa deres, saa kunde Beboerne paa Fastergaard i Almindelighed ikke behjælpe sig uden Skade paa Fædriften med Tørv, med mindre de gravede desmere Klyne, som de har nok af; men saa længe Tørvene stod i Marken, var de i Vejen for Kreaturerne.

Med dette uddrag af retssagen er det ikke så lidt, vi har fået at vide om Peder Mortensen i Astrup, og af alt, hvad han har fortalt, kan man forstå, at der slet ikke skulle så meget til, for at naboer og andre kunne komme i konflikt med hinanden angående deres tørvegravning og lyngslet.

Tingbøger og justitsprotokoller kan fortælle om mange sådanne stridigheder fra hedeegnene.

Det ser ud til, at Astrupgaard⁴¹ har været hovfri igennem flere hundrede år. Den har været det i den tid, vi har kendt slægten der, helt fra Jens Astrups tid, 1683, og af en jordebog fra Dejbjerglund, hvortil Astrupgaard hørte, fra 28. april 1776, fremgår det, at gården havde 13 tdr. 1 skp. 1 fdkr. 2 alb. hartkorn og er hovfri, og dens beboere var Peder Mortensen og Anders Nielsen. Denne sidste er Peder Mortensens brodersøn.

Peder Mortensen i Astrup har med sin hustru, Mette Jensdatter, nedennævnte børn:

1. Kirsten Pedersdatter, døbt 1757, død 1758.
2. Kirsten Pedersdatter, døbt 1758, gift med Ole Jensen i Øster Herborg.
3. Karen Pedersdatter, døbt 1762.
4. Morten Pedersen, døbt 1765.
5. Karen Pedersdatter, døbt 1768, gift 1782 Søndag mellem Jul og Nytaar med Jacob Pedersen, vist fra Høghøj i Hanning. Blev Ejer af Svigerfaderens Gaardspart i Astrup.

JACOB PEDERSEN

Født 1752, død 1830.

Jacob Pedersen var ikke, som man skulle tro, en søn af Peder Mortensen i Astrup. Han havde giftet sig ind i gården. Han var vist kommen fra Høghøj i Hanning sogn og var 1782 bleven gift med Peder Mortensens datter, Karen Pedersdatter, og derefter overtog han gården, selv om han først 1791 fik skødet på den.

Peder Mortensen var meget ung, kun 56 år, da han trak sig tilbage fra gårdens drift, men han har måske været en svag mand og ikke haft kræfter til at stå for styret. Af folketællingen fra 1787 ser vi, at han virkelig har trukket sig helt tilbage; thi det år kaldes Jacob Pedersen for husbonde på gården.

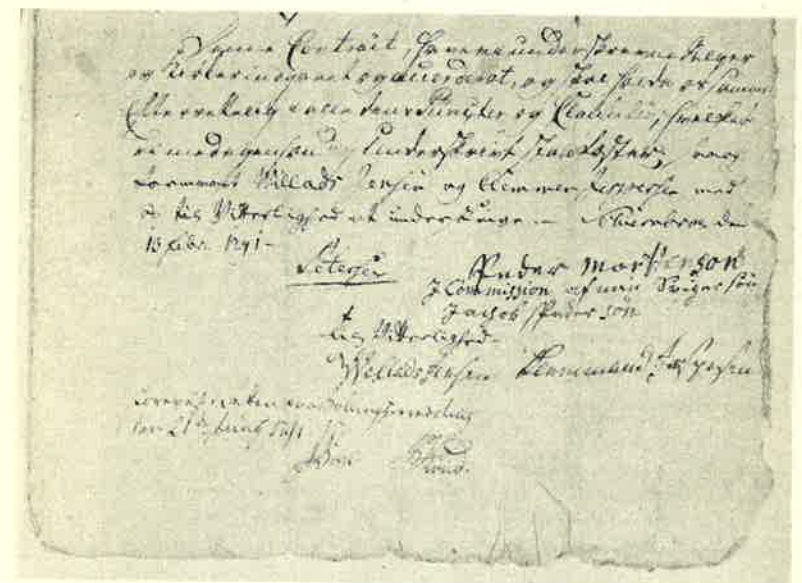
1791 lod Peder Mortensen sin svigersøn købe gården til selveje fra Dejbjerglund. Dette skifte fra fæste til selveje har næppe bragt de to mænd store forandringer. I det hele taget havde slægten på Astrupgaard sikkert ikke følt sig videre afhængig af gods-ejerne på Dejbjerglund, da Astrup var fri for alt hoveri, og be-boerne — takket være deres gode økonomiske forhold — altid havde let ved at svare deres afgifter.

Forøvrigt ved vi, at Peder Mortensens svigerforældre på Store Skindbjerg stod i et venskabeligt forhold til godsejer Chr. Krarup på Dejbjerglund. Vi skal kun nævne et par eksempler: Da Peder Mortensens hustru, Mette Jensdatter, blev født på Skindbjerg 1732, blev hun ved dåben båret af fruén på Dejbjerglund, og dennes mand, Sr. Christen Krarup, nævnes blandt fadderne. Og da samme Mette Jensdatter skulle have sin arv efter sin faders søster, Karen Christensdatter på Rækkegaard, husker vi, at Kra-rup var hende behjælpelig dermed.

Jacob Pedersens selvejerskøde på Astrup lød således:

»Jeg underskrevne Landvæsenskommissair Peter Christian Petersen gjør vit-terligt, at jeg med frie Villie og velberaad Hu haver solgt og afhændet, ligesom jeg herved sælger, skøder og afhænder fra mig og mine Arvinger til Jacob Pedersen i Astrup og hans Arvinger den mig ved Dejbjerglunds Køb tilhørende Gaard, beliggende i Ribe Stift, Lundenæs Amt, Bølling Herred og Fæster Sogn, staar for Hartkorn Ager og Eng seks Tønder fire Skpr. to Fd., to og en halv Album, hvilken Gaard med alle sine Bygninger, Herligheder og Rettigheder, det være sig af Ager og Eng, Kær, Moser item Jagt, efter hans kongl. Mayts. allernaadigste Forordning, intet undtagen, af hvad Navn næv-nes kan, som benævnte Gaard nu tilhører, og alt ligesom hans Svigerfader, Peder Mortensen, den udi Fæste haft haver, og ej videre, bemeldte Jacob Pe-dersen og hans Arvinger skal nyde, bruge, eje og beholde, som nu lovlig ind-købt Ejendom, hvorudi jeg eller mine Arvinger efter denne Dag haver ingen Ejendomsdel eller Lod.

I Følge hans kongl. Mayts. allernaadigste Anordninger af 8. December 1784 og 13. Juli 1785, samt den imellem bemeldte hans Svigerfader og mig op-rettede Købekontrakt af 13. Februar 1791, bliver Køberen, Jacob Pedersen, pligtig at lade denne Gaards Bygninger assurere i Brandkassen, og dens Ejen-domme udskifte af Fællesskabet; og dersom det ovenmeldte Hartkorn skulde igen paa ny blive solgt til en Hovedgaard, maa samme ikke bruges til saadan en Gaards Completering. For Resten, da ofte benævnte Jacob Pedersen rigtig til mig har betalt den for ermeldte Gaards accorderede Købesumma 675 Rdlr. skriver seks Hundrede og fem og halvfjerdsindstyve Rigsdaler, saa forbinder jeg mig herved efter Loven at hjemle samme solgte Ejendom og for Van-

Begyndelse og slutning af »Købe-Contract« i anledning af selveje gengives her.

hjemmel holde Jacob Pedersen og Arvinger skadesløs. Dette mit udgivne Skøde maa, naar forlanges, inden Tinge læses og protocolleres uden mig dertil at kalde. Til Bekræftelse under min Haand og Segl. Skjernbrogaard den 14. Juni 1791.

Petersen (LS).

Til Vitterlighed efter Begæring underskriver og forseglar Frands Mogensen og Niels Madsen.

At jeg som forrige Fæster intet har imod, at saadant sker efter min Begæring, derom vidner denne med Paategning.

Peder Mortensen Astrup.

Datum ut supra, læst for Retten paa Bølling Herredsting d. 21. Juni 1791.

Samtidig med, at Jakob Pedersen får skødet på Astrup, blev der mellem ham og svigerfaderen oprettet en aftægtskontrakt af følgende indhold:

»Som jeg underskrevne Peder Mortensen har overladt og afstanden min ifæstehavende Gaard til min Svoger, Jacob Pedersen, ham og hans Hustru til Beboelse, siden han efter lovlig Skøde af Dato 14 Juni 1791 sig haver tilkøbt, og jeg den ej længere formedelst Alderdom og Svaghed kan bestride, drive og dyrke, saa overlader og overdrager jeg herved al min Gaardens uden- og indendørs Besætning og Bohave, levendes og dødt, af hvad Navn nævnes kan, til benævnte Svoger, Jacob Pedersen, og hans Hustru, Karen Pedersdatter, og deres Arvinger, at jeg og min Hustru, Mette Jensdatter, derimod nyder fornøden Pleje og Underholdning, og vor Aftægt hos dem eller af Gaarden, saa længe vi lever, da er vi derom accorderet saaledes:

1. Skal det være mig og benævnte min Hustru tilladt at søge Bord og Disk hos benævnte min Svoger og hans Hustru, saa længe vi lever, eller det os behager, og imidlertid være vi dem til Tjeneste i alt, hvad vi kan, saa vidt Helbred tillader, da nyder vi ej alene fornøden Pleje af Føde og Underholdning, Gange og Sengeklæder og hvad Tjeneste og Opvartning og Pleje i Alderdom og Svaghed vi kunde behøve, nyder vi hos dem, som de for Gud og Øvrighed kan være ansvarlig.

2. Skulde vi blive til Sinds enten begge eller den længstlevende at være for sig selv paa Aftægt og selv at have Husholdning, og der vi sømmelig Husvarelse i Stuehuset eller herved det saa meget, som efter Skjønsmhed behøves til en Stue, liden Kælder, Fremmes eller Køkken, Stue og Kammer forsynet med Fjelloft, behøvende Vinduer og Døre, Sengested, Skorsten og Jernkakkelovn af Størrelse, som Stuen kan behøve, alt holdes i Stand forsvarelig, saa længe vi lever, eller har vi os reserveret og skal være os tilladt og alene at medtage paa vor Aftægt vore Kister Klæder og Seng og saa meget af Indboet, som vi daglig til Husholdnings Brug kan behøve.

3. Nyde vi og aarlig ren og sundt Korn, Rug 3 Tønder, Byg 3 Tønder, det

halve om hvert Aars Marken, det halve om Majdag eller i smaa Terminer, ligesom vi det forlanger eller behøver, fly os det til og fra Møllen.

4. Fra 1. Maj og til sidste Juli nyder vi hver Dag 3 Potter Sødsmælk, den øvrige Tid ikke uden to Potter dagligen, Kaal til fornøden Spisning af Beboernes. Vort Brød bages ved Beboernes, af Ildebrændsel forskaffer Beboeren os aarlig i Bjergetiden 30 Læs Tørv a 8 Snese Læsset, som de for os lader grave og vedgøre til Tørring, og samme hjemager i ordinaire Tid og sættes i Stak for sig selv. Naar vi vilde udflytte paa Aftægt, skal det være os tilladt at udtage 6 Faarehoveder hos Beboerne, da Beboerne tager den 1., siden tager vi hveranden, enten det sker om Michelsdag eller om Majdag, maa det være uklippet.

5. Til hvert Aars Martini nyder vi 1 Lispund Flæsk og 1 Rdrl. i Penge til Humle, Salt og anden Fornødenhed, samt betaler for os Offer og Extra Skat, saa længe vi lever; hvad Pleje vi af Tilsyn og Opvartning paa Aftægt kunde behøve, nyder vi som meldt er i 1ste Part. Naar een af os ved Døden afgang, afgang 1 Tdr. Rug, 1 Td. Byg og 1 Potte Mælk daglig og 2de Faar føde, $\frac{1}{2}$ Lispund Flæsk, 2 Mark i Penge; det øvrige nyder den længst levende til sin Døds Tid, og saa længe den lever vores Faarehoveder Beboeren med Foder og Græs med deres Egne, da vi nyder Ynglen, Ulden og Frugten deraf.

6. Naar vi ved Døden bortkaldes, nyder vi, enhver for sig, en sømmelig Jordefærd, som her i Sognet er brugeligt, paa benævnte min Svogers og Hustrus Bekostning.

7. Derimod skal benævnte min Svoger, Jacob Pedersen, og hans Hustru, Karen Pedersdatter, eller deres Arvinger nyde al vor Efterladenskab, ej alene det Bohave og Boskab, som vi har at bruge paa vor Aftægt, men endog vore Kister, Klæder og Seng og alt, hvad Navn nævnes kan, uden nogen Skifte eller Deling efter Loven eller nogen Arvepretension af min Datter, Kirsten Pedersdatter, eller hendes Mand, Olle Jensen Herreborg, eller deres Arvinger.

8. At benævnte mine kære Svigerforældre kan være forvisset om at nyde foreskrevne Aftægt hos mig eller af Gaarden, saa længe de lever, og at foreskrevne Poster og Clausuler skal holdes, da for samme til Sikkerhed har jeg, Jacob Pedersen, forundt dem, at de skal nyde, have og beholde, saa længe de lever, 1. eller saakaldet 2. Prioritet ej alene i min afstanden og opladte Gaard, ligesaa anden Prioritets Rettigheder i alt andet, inde og ude, levendes og dødt af hvad Navn nævnes kan, da 1. Prioritet er 400 Rdrl.

At foreskrevne Aftægt er af os paa begge Sider med fri Villie og beraad Hu i Mindelighed aftalt og indgaaet. Saa skal og samme af os paa begge Sider holdes og efterkommes. Dette til Bekræftelse haver vi ej alene begge selv dette med egne Hænder underskrevet, samt med overværende Vitterlighedsmands Underskrift forsynet, som er og herved vores ærbødigste Begæring, at samme maa læses, protocolleres uden nogen foregaaende Kald eller Varsel.

Adstrup den 20. Oktober 1791.

Jacob Pedersen.

Til Vitterlighed underskriver

Laurids Pedersen Tarp. J. Helgaard.

Jacob Pedersen, der døde den 22. maj 1830, havde med sin hustru, Karen Pedersdatter, nedennævnte børn:

1. Mette Jacobsdatter, født 1783, gift 30. Marts 1806 med Christen Sørensen i Bukkjær.
2. Else Jacobsdatter, død 1790.
3. Else Jacobsdatter, født 10. November 1796, gift 1818 med Gaardejer Niels Knudsen i Drongstrup, Sdr. Felding.

Else Jacobsdatter havde 3 børn:

1. Johanne Kathrine Nielsdatter (gift med Thomas Chr. Madsen) arvede Drongstrupgaard.
2. Jacob Nielsen, ejer af Gaardsviggaard, Sdr. Felding.
3. En Søn, faldt i 3aarskrigen.

1801 afstod Jacob Pedersen sin gård til Christen Sørensen fra Bukkjær i Assing sogn. Han stammede fra gamle slægter, som har haft hjemme i Arnborg Gren, Gl. Arnborg, Holtum og Bukkjær i Assing sogn. Først 30. marts 1806 blev han gift med Jacob Pedersens datter Mette, skønt han havde fået gården i Astrup overdraget flere år i forvejen; men skødet blev først tinglyst 1. december 1807.

Christen Sørensen havde med sin hustru, Mette Jacobsdatter, følgende 6 børn:

1. Peder Christensen, Biskolelærer og Musiker, død ung.
2. Maren Christensen, gift med Hans Andersen, Hoversig i Hover.
3. Jacob Christensen, gift med Mette Andersdatter. Boede i Søndergaard i Brejning.
4. Søren Christensen, Ejer af Slægtsgaarden i Astrup, gift med Ane Christensdatter, Datter af Chr. Hansen, Klokmosen.
5. Karen Christensen, gift med Sognefoged Jens Pedersen Abildtrup, Gaardejer, Abildtrup, Vorgod.
6. Morten Christensen, født 2. Marts 1825, død 24. Maj 1915, gift med Ane Dorthea Pedersdatter, født 13. Juli 1824, død 27. April 1892. Boede i Fyrstenborg i Sædding.

Den skildrede slægt var ikke nogen almindelig fæstebondeslægt, da ikke få selvejerslægter efterhånden giftede sig ind i den. De fleste fæstebønder var tillige hovbønder, det vil sige, de skulle

udføre en mængde arbejde for deres godsejer på herregårdens marker — og i reglen på de tider, da bonden havde mest brug for sine folk hjemme på gården, men denne bondens tungeste byrde var vor slægt fri for, så dens stilling over for herremanden har været langt friere og selvstændigere end hovbøndernes, hvorfor man med en vis ret kunne kalde disse bønder for fribønder; men også på anden måde hævede slægten sig over fæstebønderne, idet flere af dens medlemmer på den tid var dygtige og ansete handelsfolk, og på grund af den velstand, som var en meget sjælden ting at finde blandt fæstebønderne, nød den en ikke helt ringe magt og indflydelse hos sine omgivelser.